

PLAN ANUAL
DEPARTAMENTO
DE
ORIENTACIÓN

CURSO 2011 – 2012

I.E.S. “*RAMÓN MARÍA ALLER ULLOA*” – LALÍN

ÍNDICE:

1. INTRODUCCIÓN

2. XUSTIFICACIÓN

2.1. Detección de necesidades

2.2. Marco teórico-práctico

2.3. Características do centro

2.4. Organización interna do Departamento de Orientación

3. OBXECTIVOS DO PLAN

4. PLANIFICACIÓN XERAL E DEFINICIÓ DE ACCIÓNS PRIORITARIAS

4.1. Liñas prioritarias de actuación

4.2. Ámbitos de intervención

4.2.1. Atención á diversidade

A) Detección temperá de dificultades de aprendizaxe

B) Programa de atención á diversidade

C) Programa de apoio ao proceso de ensino-aprendizaxe

D) Proceso de integración escolar para alumnado inmigrante

E) Programa de Habilidades Sociais

4.2.2. Acción tutorial

A) Plan de acción tutorial

B) Subprograma de convivencia e educación en valores

4.2.3. Orientación académico-profesional

A) Programa de madurez vocacional e orientación profesional

B) Subprograma de inserción ao mundo laboral

5. CONTRIBUCIÓNS DA PROGRAMACIÓ

7.1. Ao Proxecto Lector do centro

7.2. Ao Proxecto Lingüístico do centro

7.3. Ao Plan TIC do centro

6. ESTRATEXIAS DE INTERVENCIÓ

6. RECURSOS E TEMPORALIZACIÓ

8. AVALIACIÓ DO PLAN

9. BIBLIOGRAFÍA

1. INTRODUCCIÓN

A orientación educativa e profesional dos estudantes é considerada na **Lei Orgánica 2/2006 de Educación (LOE)** coma un dos principios da educación, entendida coma un *medio necesario para o logro dunha formación personalizada, que propicie unha educación integral en coñecementos, destrezas e valores.*

Máis detalladamente, na LOE fanse as seguintes referencias á acción orientadora:

TÍTULO PRELIMINAR: PRINCIPIOS E FINES.- *“A orientación educativa e profesional dos estudantes, como medio necesario para o logro dunha formación especializada, que propicie unha educación integral en coñecementos, destrezas e valores”* (art. 1.f).

TÍTULO I-CAPÍTULO III (ESO).- *“Na ESO prestarase especial atención á orientación educativa e profesional do alumnado”* (art. 22.3)

“Corresponde ás administracións educativas promover as medidas necesarias para que a titoría persoal dos alumnos e a orientación educativa, psicopedagóxica e profesional, constitúan un elemento fundamental na ordenación desta etapa” (art.26.4)

TÍTULO III-PROFESORADO.- *Son funcións do profesorado “A titoría de alumnos, a dirección e orientación da súa aprendizaxe en colaboración coas familias”* (art.91.c) e a *“orientación educativa, académica e profesional dos alumnos, en colaboración, no seu caso, cos servizos ou departamentos especializados”* (art. 91.d)

“Os programas de formación permanente deberán contemplar...todos aqueles aspectos de coordinación, orientación, titoría, atención educativa á diversidade e organización encamiñados a mellora-la calidade da ensinanza e o funcionamento dos centros.” (102.2).

Para iso a atención á diversidade establécese coma un principio fundamental que debe rexer todo o ensino básico proporcionando a todo o alumnado unha educación adecuada ás súas características e necesidades, adoptando as medidas organizativas e curriculares pertinentes, poñendo énfase na atención individualizada, na prevención de dificultades de aprendizaxe e na posta en práctica de mecanismos de reforzo tan pronto como se detecten as dificultades, potenciando a autonomía dos centros para adoptar as medidas organizativas e curriculares que permitan unha organización flexible adaptada ás Medidas de Atención á Diversidade (MAD) e ás características do alumnado, cos desdobramentos que sexan precisos, atendendo aos diferentes ritmos de aprendizaxe dos alumnos para aprender por si mesmos, promovendo as medidas necesarias para que

a titoría persoal dos alumnos e a orientación educativa, psicopedagóxica e profesional constitúan un elemento fundamental ao servizo da aprendizaxe dos alumnos, recollendo no Proxecto Educativo de Centro (PEC) as características do entorno social e cultural, as formas de atención á diversidade do alumnado e a acción titorial, así coma o plan de convivencia, desde os principios de non discriminación e de inclusión educativa, establecendo programas de reforzo e apoio educativo, de diversificación curricular ou de cualificación profesional inicial, segundo corresponda a cada caso.

A acción orientadora ten moito que ver nestes aspectos, e participará na identificación temperá de necesidades educativas específicas, na revisión e modificación se é o caso das medidas de apoio que está a recibir o alumnado; na proposta de iniciativas que supoñan a optimización dos recursos humanos e materiais dos centros no referido aos apoios; no asesoramento aos departamentos didácticos para contemplar a resposta á diversidade nas programacións e establecemento de canles de coordinación entre os orientadores de primaria e secundaria, para facilitar o tránsito do alumnado entre as etapas educativas.

A regulamentación do funcionamento dos Departamentos de Orientación (DO) en Galicia ven recollida nas seguintes disposicións lexislativas:

- **Decreto 120/1998** do 23 de abril, pola que se regula a orientación educativa e profesional.
- **Orde do 24 de xullo de 1998**, pola que se establece a organización e funcionamento da orientación educativa e profesional.
- **Circular 9/1999** de 1 de setembro, da Dirección Xeral de Ordenación Educativa e Formación Profesional pola que se ditan instrucións para a atención á diversidade na ESO.
- **Circular 18/2007** das Direccións Xerais de Ordenación e Innovación Educativa e de Formación Profesional e Ensinanzas Especiais, pola que se ditan instrucións para unificar as actuacións e establecer as accións prioritarias dos servizos de orientación educativa e profesional das ensinanzas escolares de Galicia para o curso.
- **Circular 8/2009** da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación Educativa, pola que se regulan algunhas medidas de atención á diversidade para o alumnado de Educación Secundaria Obrigatoria.
- **Circular 10/2010** da Dirección Xeral de Educación, Formación Profesional e Innovación educativa pola que se ditan instrucións para coordinar as actuacións e

establecer as accións prioritarias dos servizos de orientación educativa e profesional na comunidade autónoma de Galicia, na cal se fai referencia a actuacións relacionadas co inclusión e a diversidade, coa acción tutorial, coa convivencia e coa educación en valores, co plan de orientación, cos procesos de avaliación e calidade, co drdororienta, coa aprendizaxe permanente e saídas profesionais, coa coordinación dos departamentos de orientación, e coa atención á diversidade e a circular 8/2009. Estas actuacións están contempladas na programación do departamento e formarán parte das actividades levadas a cabo polo mesmo.

Na elaboración deste plan anual de intervención tivéronse en conta, ademais das necesidades do IES, identificadas a través da análise do Proxecto Educativo de Centro (PEC), do Proxecto Curricular de Centro (PCC) e do Plan Xeral Anual (PXA), as directrices da Comisión de Coordinación Pedagóxica (CCP) e as aportacións e necesidades expresadas pola comunidade a través das diferentes reunións mantidas, logo da sesión de avaliación extraordinaria de setembro dos/as alumnos/as. Ademais contempláronse as funcións e accións prioritarias asignadas ao DO e aos titores nas disposicións legais vixentes anteriormente referidas.

2. XUSTIFICACIÓN

DETECCIÓN DE NECESIDADES

Atopamos as mesmas necesidades que en cursos anteriores, destacando as seguintes:

- Continuar traballando os hábitos de estudo, técnicas de traballo intelectual, convivencia e educación en valores, priorizando a convivencia, a resolución de conflitos e as relacións interpersoais (igualdade de xénero e maltrato entre iguais), sobre todo co alumnado de 1º e 2º de ESO dende a hora de tutoría.
- Especial atención ao alumnado dos PDC e os PCPI, en temas como a aprendizaxe de técnicas de estudo, a autoestima, a resolución de conflitos, etc.
- Respecto á atención ao alumnado con necesidade específica de apoio educativo, levar a cabo as avaliacións psicopedagóxicas daqueles alumnos/as indicados polos/as titores/as e análise da posibilidade de elaborar ACIs.
- Continuar a incidir no apoio ao proceso de ensino – aprendizaxe previndo e intervindo nas dificultades; optimizar o estudio daqueles alumnos/as que mostran un bo rendemento académico; coidar a acción tutorial e a orientación académica e profesional principalmente nos últimos cursos da E.S.O.
- Seguir coa implantación dos PCPI, levando a cabo un seguimento da súa evolución e mantendo un contacto estreito co tutor.
- Fomentar a implicación dos Servizos Sociais no intercambio de información e na toma de decisións sobre o alumnado do centro co que están intervindo.

2.2. MARCO TEÓRICO-PRÁCTICO

Tendo en conta o establecido na lexislación vixente ao respecto, xa citada, a orientación enténdese coma un proceso que actúa a través de tres niveis: a tutoría, o DO e os Equipos de Orientación Específica (EOE). No desenvolvemento do proceso orientador respetaremos tres principios fundamentais: principio de prevención, de desenvolvemento e de intervención social. Dada a variedade de funcións que se lle confiren aos DO na lexislación vixente é necesario seguir un modelo de intervención por programas.

2.3. CARACTERÍSTICAS DO CENTRO

Non variaron con respecto á anos anteriores, agás que non dispomos de profesorado de audición e linguaxe como nos outros cursos académicos. Este ano seguimos sen ter ningún centro adscrito. Aínda así, este Departamento considera necesario manter relacións cos orientadores dos dous centros de educación primaria do cal proveñen os/as nosos/as alumnos/as.

No centro impártense ensinanzas de ESO, Bacharelato e Formación Profesional. No curso actual, o centro conta con aproximadamente cincocentos alumnos, distribuídos nos diversos grupos de secundaria, bacharelato e ciclo formativo de grao medio e superior. Ademais, haberá un programa de diversificación curricular para 3º e 4º da ESO e un Programa de Cualificación Profesional Inicial.

2.4. ORGANIZACIÓN INTERNA DO DEPARTAMENTO DE ORIENTACIÓN

No artigo 3 do Decreto 120/1998 establécese a composición dos Departamentos de Orientación, e no artigo 6 asígnaselles as funcións que deben ser asumidas colexiadamente con carácter xeral por todos os membros. O exercicio destas variadas funcións fai necesario que este departamento conte con profesionais diferentes, dependendo das ensinanzas que se ofertan e das necesidades educativas específicas do alumnado. As responsabilidades específicas dos profesores que compoñen o departamento de orientación relacionadas coa orientación educativa e a atención á diversidade aparecen recollidas no artigo 7.

Composición:

O Departamento de Orientación está composto, tal e como está establecido no artigo 3 do Decreto 120/1998, do 23 de abril, polos seguintes membros:

- Unha profesora de Pedagogía Terapéutica, con docencia directa a alumnos/as con necesidades educativas especiais: Mª Carmen Valdés Abeledo
- Unha profesora de FOL, con docencia directa ao alumnado de CFGM e CFGS, e ao alumnado dos PCPI: Mª Cristina Soto Ogando
- Un profesor do ámbito sociolingüístico: Servando Lois Silva
- Un profesor do ámbito científico tecnolóxico: Luis Pérez Vila
- Un profesor da especialidade de Orientación Educativa, xefe deste Departamento: Jorge Pérez Diéguez

Reunións:

As reunións ordinarias semanais do DO levaranse a cabo durante unha sesión semanal, que será no cuarto período lectivo dos xoves.

3. OBXECTIVOS DO PLAN ANUAL

Vista a análise de necesidades e tendo en conta a todos os compoñentes da comunidade educativa (alumnado, profesorado e familias), propoñemos coma obxectivos para este curso os seguintes:

- a) Axustar a resposta educativa ás necesidades particulares do alumnado, mediante a aplicación das oportunas medidas de atención á diversidade.
- b) Contribuír á personalización da educación.
- c) Favorecer o desenvolvemento cognitivo do alumnado: significatividade e funcionalidade das aprendizaxes.
- d) Favorecer o desenvolvemento persoal: a madureza persoal, a propia identidade, os propios valores e a progresiva toma de decisións.
- e) Previr as dificultades de aprendizaxe.
- f) Asegurar a continuidade educativa en materias, cursos, etapas.
- g) Contribuír a unha axeitada relación e interacción entre os distintos sectores da comunidade educativa.
- h) Favorecer a aprendizaxe de valores que contribúan a creación dun clima de respecto mutuo entre as persoas e as culturas (favorecer o desenvolvemento social)
- i) Contribuír a toda clase de factores de innovación e de calidade que redunden nunha mellor educación.

4. PLANIFICACIÓN XERAL- DEFINICIÓN DE ACCIÓNS PRIORITARIAS

4.1. LIÑAS PRIORITARIAS DE ACTUACIÓN

A acción orientadora ten un carácter continuo e global e abrangue a formación académica, o desenvolvemento psicosocial e a madurez vocacional dos alumnos, e implica a toda a comunidade educativa. É necesario ter en conta as directrices que a Consellería de Educación explicita cada ano a través de circulares anuais, de carácter continuo non derogable, sen prexuízo do establecido no Decreto 120/1998 e na Orde do 24 de Xullo que o desenvolve. Para este curso, tendo en conta a Circular 18/2007 e a Circular 8/2009, establécense as seguintes accións prioritarias:

- Actuacións que teñan como obxecto a atención a toda a diversidade presente no centro: identificación temperá de necesidades educativas específicas; revisión e modificación se é o caso das medidas de apoio que está a recibir o alumnado; proposta de iniciativas que supoñan a optimización dos recursos humanos e materiais dos centros no referido aos apoios; asesoramento aos departamentos didácticos para contemplar a resposta á diversidade nas programacións e establecemento de canles de coordinación entre os orientadores de primaria e secundaria, para facilitar o tránsito do alumnado entre as etapas educativas.
- Actuacións de desenvolvemento do PAT: colaboración co profesorado titor na análise de necesidades neste eido; asesoramento en aspectos organizativos e de xestión da acción tutorial e incorporación de contidos relacionados coas habilidades sociais, a autoestima, a resolución pacífica de conflitos, a dinámica de grupos e a igualdade entre homes e mulleres.
- Actuacións de promoción da convivencia e a resolución pacífica de conflitos no marco dunha escola plural: colaboración na diagnose sobre o estado da convivencia no centro e proposta de medidas que redunden na mellora da mesma; asesoramento na elaboración e avaliación de plans de mellora da convivencia; participación na revisión do PEC (atención aos principios de educación democrática e igualitaria, solidariedade, cooperación, xustiza, tolerancia e desenvolvemento sostible); colaboración na revisión e actualización dos RRI e elaboración e uso de protocolos para a prevención e control do absentismo escolar.
- Actuacións referidas á formación permanente, á investigación, á experimentación e á innovación: colaboración na detección de necesidades de formación permanente do profesorado do centro e dinamización da participación dos equipos docentes en proxectos e programas de innovación.

- Actuacións que promovan unha maior participación e implicación das familias na vida do centro: dinamización das canles de comunicación entre familias e escola e impulso para a Asociación de Pais e Nais do alumnado.
- Actuacións que fomenten a igualdade no acceso á formación profesional, mediante o establecemento de accións específicas dirixidas a reducir as desigualdades derivadas de condicionantes de xénero, de lugar de residencia, orixe, etc. e a promoción de accións de colaboración, especialmente as relacionadas coa igualdade no acceso ás referidas ensinanzas, entre os servizos de orientación dos centros educativos e os de ámbito laboral.
- Actuacións relacionadas co fomento da cultura emprendedora e o autoemprego: a través de accións nas diferentes áreas, módulos e materias do currículo cun tratamento transversal e a través da participación dos centros educativos en campañas de sensibilización, concursos de ideas, proxectos empresariais e talleres de formación para o fomento do autoemprego.
- Actuacións en relación á etapa de transición da formación ao mundo laboral ou viceversa: atención preferente ao alumnado que finaliza un ciclo medio ou superior, un PCPI, alumnado con NEE asociadas a discapacidade ou privación sociocultural e colaboración no seguimento da inserción laboral do alumnado que finaliza as ensinanzas de FP inicial.
- Actuacións que teñen por obxecto asesorar, informar e difundir entre o alumnado as ensinanzas de réxime especial (acceso, características, titulacións, oferta educativa).

4.2. ÁMBITOS DE INTERVENCIÓN

O desenvolvemento das actividades para o logro dos obxectivos propostos, realizarase a partir de tres vías de actuación diferenciadas, pero ao mesmo tempo moi relacionadas entre si: a atención á diversidade, a potenciación da acción tutorial e a formación ao longo de toda a vida. En cada un destes ámbitos, e seguindo un modelo de programas, marcaranse, en función das necesidades observadas, uns obxectivos específicos en función das mencionadas necesidades, actividades, recursos, temporalización e avaliación, tendo en conta que os tres perseguen un mesmo obxectivo xeral (o desenvolvemento integral dos alumnos). O funcionamento do programado para un ámbito probablemente influirá na marcha do programado noutro, e haberá necesidades e intervencións compartidas polos tres ámbitos.

4.2.1.ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

O modelo de escola comprensiva, compensadora e inclusiva que defende a LOE fai necesario complementar a acción educativa co principio de atención á diversidade. As diferenzas entre as persoas, son consideradas coma unha riqueza á que o sistema educativo debe dar a resposta máis axeitada, resposta que será diversa e flexible, capaz de adaptarse ás necesidades do grupo e de cada alumno individual, favorecendo o seu desenvolvemento académico, social e persoal. A finalidade da atención á diversidade será dar unha resposta educativa axustada ás características de todos os alumnos, especialmente a aqueles que en maior ou menor grao presentan necesidades educativas de carácter transitorio ou permanente.

Esta resposta debe darse desde todos os niveis no sistema educativo, desde o PEC e o PCC ata as programacións de aula e medidas individualizadas. Canto mellor recollidas estean as respostas educativas nos documentos máis xerais do centro menos significativas serán as medidas individuais que sexa necesario adoptar.

Análise de necesidades

Despois de revisar os documentos do centro (PEC e PCC) e de recoller as conclusións da memoria do DO e especialmente da mestra de PT do curso anterior observamos as seguintes necesidades:

- Revisar as medidas de atención á diversidade (MAD) que funcionan no centro.
- Argallar a atención educativa daqueles alumnos/as que presenten necesidades educativas permanentes.
- Favorecer a integración do alumnado de novo ingreso no centro, especialmente cando este se incorpora ao longo do curso.
- Promover unha verdadeira escola coeducativa, evitando comportamentos machistas no alumnado.
- Ter prevista a chegada de alumnos procedentes do estranxeiro.

Obxectivos

- Coñecer as necesidades do alumnado para o axuste da resposta educativa, indo sempre das medidas menos significativas as máis significativas.
- Desenvolver ao máximo as capacidades do alumnado con necesidade específica de apoio educativo, colaborando na realización de apoio escolar, reforzo educativo, adaptación curricular e diversificación curricular.

- Dotar a este alumnado dos recursos necesarios para o seu desenvolvemento autónomo e para a integración social.
- Favorecer a integración académica de alumnos con características concretas como pode ser o caso de alumnos inmigrantes.
- Conseguir un verdadeiro Proxecto Coeducativo de Centro.

Contidos

As MAD adoitan ser clasificadas en curriculares e organizativas. Tamén o establece así a LOE. Esta clasificación está realizada dende unha perspectiva didáctica e expositiva, posto que en esencia os dous tipos de medidas implican aspectos curriculares e organizativos. As MAD contempladas na lexislación vixente son as seguintes (en negra as que se contemplan neste IES)

- Medidas curriculares de atención á diversidade: adecuación do PEC e PCC as características do contorno, do centro e do alumnado; as programacións de aula; a acción tutorial; a orientación académico-profesional; optatividade; AC e reforzo educativo
- Medidas organizativas de atención á diversidade: flexibilización do período de escolarización para alumnos con necesidades educativas especiais (ACNEE); PDC; PCPI, Agrupamentos Específicos; Desdobramentos, Programas de Ciclo Adaptado; Grupos de Adquisición de Linguas e Grupos de Adaptación da Competencia Curricular.

Actividades ou actuacións

1º TRIMESTRE

- Proporcionar material ao profesorado para a recollida de información sobre o alumnado, co fin de coñecer o seu punto de partida.
- Dinamizar as sesións de avaliación inicial, colaborando coa XE no establecemento dunhas pautas axeitadas para o desenvolvemento da sesión.
- Realizar as avaliacións psicopedagóxicas que sexan necesarias e revisar e actualizar os informes dos alumnos cando se considere oportuno.
- Colaborar coa profesora de PT na avaliación, deseño e desenvolvemento de actividades de recuperación daqueles alumnos que presenten dificultades no momento en que xurdan.
- Establecer un período de reunión co profesorado do PDC e do PCPI para facer entre todos un seguimento polo miúdo da evolución dos grupos.

- Establecer, en coordinación coa mestra especialista en PT e o profesorado dos alumnos que precisen algún tipo de reforzo, os horarios de apoio.
- Participar no Programa de acollida de alumnos e profesores do centro, en colaboración coa dirección. A nosa función será a de participar na recepción e na información ao alumnado e as súas familias e na reunión co profesorado de novo ingreso no centro, sobre todo para informalos das necesidades de apoio educativo que presentan os alumnos.
- Colaborar na adecuación dos documentos xerais de centro nos aspectos pedagóxicos e organizativos que afecten ás medidas de atención á diversidade que actualmente funcionan se é necesario.
- Asistir e asesorar na realización da primeira avaliación.

2º TRIMESTRE

- Analizar nas reunións de DO os datos recollidos na primeira avaliación e tomar as medidas necesarias para a mellora da marcha de cada grupo – clase cando sexa preciso.
- Asesorar á CCP sobre as MAD que se establecen na lei e as posibilidades de implantar algunha delas no centro.
- Seguimento da intervención dos alumnos con RE e doutras medidas que poidan ser adoptadas a partir da 1ª avaliación, en colaboración coa mestra de PT.
- Proporcionar o material e a información necesarios ao profesorado para unha mellor resposta ás necesidades do alumnado.
- Proporcionar ás familias, cando sexa necesario, información específica e pautas de desenvolvemento no fogar.
- Participar no Programa de Acollida, no caso de incorporación ao centro de novos alumnos ou de novos profesores (tamén no 3º trimestre).
- Facer o seguimento do PDC e do PCPI en colaboración cos titores.
- Asistir e asesorar na 2ª avaliación.

3º TRIMESTRE

- Analizar os datos recollidos na 2ª avaliación nas reunións de DO e tomar as medidas necesarias para a mellora da marcha de cada grupo – clase ou de cada alumno individualmente nos casos nos que sexa preciso.
- Levar a cabo a avaliación xeral das MAD postas en marcha no centro e elevar á CCP as conclusións para a reflexión e posibles modificacións.

- Asistir ás avaliacións do terceiro trimestre, asesorando en todo o relativo aos criterios de avaliación e promoción do alumnado.
- Realizar e analizar as conclusións da avaliación da nosa actuación como DO na atención á diversidade no centro.
- Colaborar na realización dos informes individualizados dos alumnos.
- Colaborar na proposta de alumnado para as posibles medidas de atención á diversidade para o próximo curso.

Metodoloxía

Para levar a cabo a coordinación e o seguimento das medidas de reforzo educativo estableceranse reunións coa mestra de PT e dinamizaremos a coordinación entre o Departamento e o profesorado de aula.

Empregaremos o diálogo e a observación para analizar as situacións do centro que poidan ser obxecto de cambio para unha mellor atención á diversidade e traballaremos con protocolos de información clara para facer chegar as diferentes propostas e medidas existentes sobre o tema ao profesorado, sempre apoiándonos nas reunións prescriptivas do DO e a través da CCP.

Cando un alumno sexa derivado ao DO nun primeiro momento intentarase resolver a situación a través do asesoramento ao profesor e ao titor. De ser necesario levarase a cabo a avaliación psicopedagóxica (**Orde 31/10/96**).

Recursos

- **PERSOAIS:** o equipo educativo, especialmente aqueles que imparten docencia a alumnos con dificultades de aprendizaxe, a mestra de PT, responsables da atención directa aos alumnos. Os titores, coordinando algunhas das actuacións. O orientador, asesorando ao longo de todo o proceso de ensino – aprendizaxe, levando a cabo as avaliacións psicopedagóxicas e os deseños de intervención oportunos. Este ano non contamos con profesorado de A.L.. Nalgunhos casos tamén formarán parte dos recursos persoais profesionais de carácter externo, sobre todo os membros dos EOE.
- **MATERIAIS:** protocolos e materiais elaborados no DO e bibliografía.
- **ORGANIZATIVOS:** as medidas de reforzo educativo. O seguimento do alumnado, farase nas reunións periódicas cos titores e nas reunións do DO, sen prexuízo de que se realicen todas aquelas reunións que sexan necesarias cos distintos membros dos equipos docentes.

Avaliación

A avaliación deste ámbito, continua, levarase a cabo durante todo o curso, a través de diferentes reunións dos órganos de coordinación docente. O criterio a ter en conta será a adecuación das medidas para responder ás necesidades dos alumnos. Para este fin analizarase coidadosamente o funcionamento das MAD desenvolvidas no centro, valorando o progreso dos alumnos, a adecuación dos criterios para a selección do alumnado a estas medidas, e as propias programacións didácticas dos profesores, xunto cos proxectos de centro e o desenvolvemento da titoría.

Dentro deste marco de avaliación prestarase atención especial ao papel do DO na atención á diversidade.

As propostas de mellora elaboraranse ao remate do curso, co obxectivo de organizar as MAD para o vindeiro curso.

A) DETECCIÓN TEMPERÁ DE DIFICULTADES DE APRENDIZAXE

Obxectivos

- Detectar alumnos con posibles déficits para a aprendizaxe.
- Detectar alumnos en situación de risco ou de deterioro familiar que poida influír no seu proceso de aprendizaxe.
- Coñecer o historial académico do alumno no caso de habelo.
- Proporcionar unha resposta educativa o máis axustada e inmediata posible

Accións

1ª Na xornada de acollida para pais, os titores que reciben a alumnos novos recollerán información mediante unha entrevista semiestructurada de acordo co protocolo que para tal efecto deseñou e aprobou o departamento de orientación.

2ª O profesor titor analizará o expediente académico dos alumnos sempre que fose pertinente (cando se incorporan a E.S.O. ou a un curso intermedio nalgunha das etapas educativas, non procede o inicio da E.I. ou E.P. se non estivo escolarizado con anterioridade)

3ª Os profesores de área ou materia realizarán unha avaliación inicial seguindo os protocolos que os departamentos didácticos fixeron con tal fin, para establecer o nivel académico dos alumnos que se incorporan a etapa ou o centro.

4ª O xefe do departamento de Orientación establecerá as reunións oportunas cos responsables de orientación dos C.E.I.P. dos cales proceden o noso alumnado e o titores

se for preciso e así mesmo cos titores do I.E.S. dos alumnos novos para analizar os resultados da entrevista e da avaliación inicial no caso pertinente.

5ª O departamento de orientación na reunión semanal analizará os resultados e determinará que alumnos precisan unha exploración máis detallada por parte do xefe do departamento de orientación.

6ª O xefe do departamento de orientación en colaboración coa profesora de P.T. e outros profesores dos alumnos analizarán aspectos pedagóxicos destes alumnos e valorará a necesidade de realizar a avaliación psicopedagóxica coa autorización dos pais ou titores legais do alumno.

7ª O departamento de orientación discutirá e avaliará a resposta educativa máis axeitada para cada alumno, o que será proposto á xefatura de estudos e ao titor do alumno.

8ª O departamento de orientación colaborará no deseño, planificación e desenvolvemento da resposta educativa individualizada.

Metodoloxía

ASPECTOS METODOLÓXICOS XERAIS: reunións de coordinación docente e reunións do Departamento de Orientación.

Recursos

- PERSOAIS: departamento de orientación, titores, departamentos didácticos, familia, xefe de estudos.
- RECURSOS MATERIAIS:
 - protocolo de entrevista elaborada no departamento de orientación.
 - Protocolo de avaliación inicial elaborada polos departamentos didácticos.
 - Coñecer o historial académico do alumno no caso de habelo.
 - Probas estandarizadas (excepcionalmente) wisc, raven, badyg, K.A.B.C. de Kaufman, L.P.A. D. Feuerstein,...

Temporalización

Durante a primeira quincena do curso.

Avaliación

CRITERIOS:

- Analizárase o nivel de consecución dos obxectivos.
- Si se fixeron as reunións previstas.
- Si reunións e materiais foron pertinentes e aportaron información útil para a consecución dos obxectivos.
- Nivel de participación dos distintos implicados

- Número de alumnos localizados e número de respostas educativas postas en marcha. Eficacia das respostas educativas deseñadas.

RECURSOS: modelos de análise dos distintos protocolos utilizados

B) PROGRAMA DE ATENCIÓN Á DIVERSIDADE

Finalidade

Dar unha resposta educativa axustada ás características de todos aqueles alumnos/as que en maior ou menor grao presentan necesidades educativas de carácter permanente ou transitorio.

Obxectivos

- Coñecer as necesidades do alumnado para o axuste da resposta educativa, partindo sempre da aplicación das medidas menos significativas ás máis significativas.
- Desenvolver ao máximo as capacidades do alumnado con necesidade de apoio educativo.
- Dotalo das habilidades e recursos necesarios para o seu desenvolvemento autónomo e integración social.

Accións prioritarias

Seguirase o establecido en anos anteriores, tanto nas medidas dirixidas a todo o alumnado coma nas medidas dirixidas a alumnos concretos, entre as que hai que destacar o procedemento de avaliación psicopedagóxica. Así temos:

Accións dirixidas a todo o alumnado: avaliación inicial, especialmente dos alumnos de nova incorporación ao centro; análise da documentación do alumnado; etc. Os criterios para determinar que alumnos/as e que medidas empregar en base ás necesidades detectadas serán os seguintes:

- Alumnado que posee Informe de Avaliación Psicopedagóxica no que se recolla a necesidade dalgún tipo de medidas de atención individualizada.
- Alumnado que promociona de etapa/curso sen ter superadas as áreas instrumentais básicas.
- Alumnado que tivo e continúa necesitando medidas de axuda.
- Alumnado con atraso xeralizado nas aprendizaxes.
- Interese e esforzo do alumno ante as tarefas escolares. Este criterio é transversal a tódolos anteriores.

Accións dirixidas a alumnos/as concretos: Dos casos priorizados levarase á cabo unha reunión na que tomarán parte o titor/a, profesorado das áreas involucradas, Xefe de Estudos, profesora de PT e o orientador do centro, para a *toma de decisións* que máis se axeita a cada caso concreto: Reforzo Educativo (RE), Adaptación Curricular (AC), Agrupamento Específico (AE), Programa de Diversificación Curricular (PDC). A aplicación destas medidas terá un carácter flexible e revisable a petición do profesorado involucrado e/ou dos pais, é dicir, a petición de calquera dos membros da Comunidade Educativa e en calquera momento do curso.

Avaliación Psicopedagóxica: levarase a cabo segundo o establecido na Orde do 31 de outubro de 1996. No caso de ver necesaria dita avaliación é preciso informar aos pais e recabar toda a información que nos poidan dar sobre o seu fillo/a.

Recursos persoais-organizativos e medidas que se implementarán no curso 2011-12

- Recursos persoais: Profesorado das distintas áreas, especialista en PT, Orientador.
- Medidas a implementar:
 - Medidas de RE, tal como se recolle na Orde de 6 de outubro de 1995, serán elaboradas e desenvoltas no contexto ordinario e polo profesor/a que imparta a área obxecto desta medida, coa colaboración doutros profesionais segundo a disponibilidad de horario. No presente curso hai reforzo educativo nas Linguas e Matemáticas
 - Adaptacións Curriculares, tal como se recolle na Orde de 6 de outubro de 1995, serán elaboradas e desenvoltas polo profesor/a que imparte a área ó alumno/a, coa colaboración do Departamento Didáctico, a Profesora de Pedagogía Terapéutica e xefe do Departamento de Orientación do Centro.
 - Agrupamentos Específicos, tal como se recolle na Circular 9/1999 de 1 de setembro serán desenvoltos preferentemente polo profesorado do grupo de referencia. A finais do curso pasado plantexouse a posibilidade de establecer agrupamentos específicos en 1º ou en 2º da ESO no curso actual, decisión que se tomará nos vindeiros días.
 - Programa de Cualificación Profesional Inicial: que veñen a substituír os Programas de Garantía Social. O seu desenvolvemento axústase ao establecido na Orde do 13 de maio de 2008 pola que se regulan os programas de cualificación profesional inicial na Comunidade Autónoma

de Galicia e na Orde do 31 de xullo de 2008 pola que se establece a oferta de módulos obrigatorios de programas de cualificación profesional inicial .

- Programas de Diversificación Curricular, estase a desenvolver, de acordo ao establecido na Orde do 19 de maio de 1997, dous cursos de dous anos de duración e dirixido a alumnado de 3º de ESO (primeiro ano) e 4º de ESO (segundo ano).

Recursos organizativos

Os Reforzos Educativos son realizados polo profesor/a de área contando coa colaboración da profesora de PT e co asesoramento do orientador. As Adaptacións Curriculares son desenvoltas polo profesor/a da área/s adaptadas coa axuda da profesora de PT que leva á cabo o reforzo das aprendizaxes instrumentais básicas fóra da aula ordinaria, contando coa colaboración e asesoramento do orientador. O resto de medidas impártense segundo o establecido na lexislación vixente.

Criterios e procedementos de avaliación

CRITERIOS:

- Axuste da resposta educativa a cada necesidade.
- Mellora do desenvolvemento xeral do alumno/a.
- Mellora dos resultados acadados polo alumnado en relación co seu punto de partida.
- Grao de implicación do profesorado.
- Grao de satisfacción do alumnado, pais e profesorado.

PROCEDEMENTOS E INSTRUMENTOS: Ademais dos xa especificados para detectar a necesidade de aplicar ou non algunha das medidas anteriores, aplicaránse tamén outras que nos permitan detectar melloras xerais no alumnado: análise de tarefas; observación do traballo diario; probas axustadas a cada alumno/a concreto, que permitan detectar avances en relación co punto de partida de cada quen; reunións do profesorado implicado; entrevistas cos pais/nais.

C) PROGRAMA DE APOIO AO PROCESO DE ENSINO – APRENDIZAXE

Finalidade

Facilitar a planificación, desenvolvemento e avaliación dunha resposta adaptada ás necesidades e peculiaridades dos grupos e individuos da educación.

Obxectivos

- Optimizar os procesos de ensino-aprendizaxe.
- Personalizar a ensinanza.
- Promover a funcionalidade das aprendizaxes.
- Previr dificultades no proceso de aprendizaxe do alumnado.
- Correxir dificultades no proceso de aprendizaxe daqueles alumnos/as que xa presentan dificultades.
- Dotar ao alumnado de recursos que faciliten o estudo activo, o desenvolvemento cognitivo e fomenten a motivación escolar e a valoración do esforzo.
- Inculcar no alumnado hábitos de estudo e traballo que favorezan a aprendizaxe autónoma.

Contidos

Reforzo das aprendizaxes instrumentais básicas; hábitos de estudo e Técnicas de Traballo Intelectual (TTI).

Secuenciación

- Nas medidas de atención á diversidade priorizaranse as medidas ordinarias sobre as extraordinarias (que se levarán á práctica só nos casos de que as ordinarias non dean resposta ás necesidades do alumnado).
- En 1º e 2º da ESO e no PCPI priorizarase o reforzo das aprendizaxes instrumentais básicas e o desenvolvemento das técnicas de estudo, sen esquecer as TTI.
- En 1º e 2º da ESO darase prioridade, sobre todo nas áreas de Lingua Galega, Lingua Castelá á lectura, á comprensión e á expresión, así coma á ortografía.
- En 3º e 4º da ESO, BAC e Ciclos Formativos de FP de Grao Medio e Superior toman carácter prioritario as TTI, continuando a incidir nos hábitos de estudo.
- Estes contidos serán desenvolto a través das distintas áreas e da titoría, segundo o establecido no PAT.

Temporalización: segundo o establecido no PAT do centro.

Recursos

- Materiais: material de razoamento lóxico – numérico, de comprensión de textos, de velocidade lectora e de exercitación e recuperación das habilidades para o estudo, basicamente das editoriais CEPE, ICCE e EOS. Ademais empregaranse materiais elaborados polo DO en colaboración cos departamentos didácticos, od materiais empregados nas distintas áreas e probas de coñecementos previos.

- Persoais: profesorado das distintas áreas, especialista en PT, titores e todos os membros do DO, especialmente a orientadora.

Criterios e procedementos de avaliación

- Criterios:
 - Grao de satisfacción do alumnado.
 - Grao de satisfacción do profesorado.
 - Mellora dos resultados xerais e individuais do alumnado acadados nas distintas áreas.
 - Mellora do grao de reflexión e autonomía para aprender.

- Procedementos:

Observación do traballo diario; análise de tarefas; batería de aptitudes diferenciais e xerais, se é o caso; probas de coñecementos previos; cuestionarios sobre hábitos de estudo e TTI; reunións co profesorado; entrevistas cos pais e nais.

D) PROGRAMA DE INCORPORACIÓN DE ALUMNADO INMIGRANTE

Este programa, incluído no plano de orientación, complementa e se integra dentro das medidas de atención específica o alumnado de procedencia estranxeira que o centro articula dentro do P.E.C. e P.C.C. . Atendendo a escolarización destes alumnos o centro articulará as medidas organizativas para dar a resposta educativa. Así mesmo o departamento de orientación realizará avaliación psicopedagóxica, se fora preciso, destes alumnos, e colaborará na avaliación inicial para posibilitar unha resposta curricular o máis axeitada posible.

Obxectivos

- Favorecer a integración dos alumnos no centro e na súa clase.
- Colaborar no deseño da resposta educativa curricular
- Profundizar en valores de tolerancia, respecto a diversidade.
- Proporcionar recursos materiais eficaces para traballar con estes alumnos.

Aspectos a tratar

A acollida na que serán acompañados por profesores que poidan traducir.

- O alumno mentor
- Monográfico sobre os países de procedencia a implementar na titoría.

Metodoloxía

Os alumnos participarán na xornada de acollida que con carácter xeral se realiza no centro e irán acompañados cun profesor tradutor. O mesmo tempo estes alumnos

estranxeiros irán descubrindo diante dos seus compañeiros todos os carteis informativos do centro (ex: secretaría, sala de profesores...) nos idiomas oficiais de Galicia e tamén nun dos idiomas oficiais dos países de procedencia destes nenos. Nas primeiras sesións de titoría nas aulas onde se escolaricen estes alumnos proxectarase un vídeo documental sobre os país e os costumes de onde proceden estes alumnos.

Recursos

PERSOAIS: Profesores dos centro con coñecemento de idiomas.

MATERIAIS: guía escolar dos alumnos da E.S.O., *países do mundo* colección documental da B.B.C. Diverso material impreso dirixido integración das minoría étnicas: Guía práctica de conversación español – árabe magrebí. Ed Arguval. ; *Aula 2* Jaime Corpas y otros. Ed Difusión. ; *Mis primeros días*, Belén Muñoz. Ed Sgel.

Avaliación

Valorarase a satisfacción destes alumnos con respecto a súa acollida e si se realizaron as accións previstas con eficacia.

E) PROGRAMA DE HABILIDADES SOCIAIS

As habilidades sociais son un conxunto de cognicións, emocións e condutas que permiten relacionarse e convivir con outras persoas de forma satisfactoria e eficaz.

Nesta definición destácase como finalidade das habilidades sociais a mellora da convivencia. En base a esto delimitaremos brevemente algúns aspectos esenciais da convivencia, neste caso da convivencia escolar.

1.1. A Convivencia escolar

Pode definirse como a acción de vivir e relacionarse con outras persoas, entendida como proceso activo, relación, tempo, actividades e espazos e unha serie de normas e valores, explícitos ou implícitos, que regulan esos contactos. E ao falar de convivencia escolar referímonos a ditas relación cando estas se producen no contexto escolar. Respecto da convivencia escolar debemos centrarnos en dous focos: un positivo (a ensinanza das conductas necesarias para convivir) e un negativo (interesado nos problemas de convivencia). A convivencia no centro escolar atende a relación entre diversos axentes (profesores, alumnos e pais), centrándonos na convivencia profesor-alumno e alumno-alumno. Hai na escola unha serie de variables a ter en conta.

- O centro escolar:

Xerais e globais
Normas de convivencia consensuadas e asumidas por profesores, alumnos e familias
Sensibilización á comunidade educativa sobre actuación ante problemas de convivencia
Formación do profesorado
Formación de familias na escola de país
Estratexias de análise dos problemas de convivencia
Política anti-violencia
Curriculares
PEC e Proxectos curriculares con obxectivos, contidos e actividades de convivencia
Programas específicos de promoción de habilidades sociais, valores...
Plan de convivencia
Plan de acción tutorial
Metodoloxía non competitiva
Medidas de atención á diversidade
Organizativas
Comisión de convivencia
Estilo de autoridade do equipo directivo
Participación do profesorado e da comunidade educativa
Regulamento de réxime interior
Seguridade e protección no centro
Interpersoais e clima de centro
Relacións entre o profesorado.
Redes de comunicación e canais de información
Coordinación e coherencia entre os profesores
Participación do alumnado na vida do centro
Implicación das familias na prevención dos problemas de convivencia

- A aula

Curriculares
Programación de aula axustada ao grupo e alumnos
Adaptación curriculares para alumnado que o requiran
Uso de temas e materiais orientados ao desenvolvemento de habilidades de convivencia
Metodoloxía dinámica e traballo cooperativo
Acción tutorial
Organizativas
Agrupamentos do alumnado
Organización de actividades didácticas axeitadas
Distribución de tempos
Estructuras variadas de traballo
Normas de funcionamento e sancións
Distribución física da aula
Modelo de xestión de conflitos
Profesorado
Estilo docente (disciplina-directividade)
Titorización do alumnado
Competencia do profesor na xestión da aula
Preparación do profesorado para xestionar os conflitos do grupo
Alumnado
Diversidade do alumnado e características
Protagonismo do alumnado na dinámica da aula
Relacións interpersoais no grupo
Peculiaridades do grupo e de cada alumno

1.2. Os problemas de convivencia

Podemos diferenciar catro tipos de problemas de convivencia

- Descortesía: Relacións interpersoais cotiás bruscas e con falta de respecto cara a outra persoa
- Danos materiais e vandalismo: Dende o mal uso ata o deterioro de bens do centro ou das persoas
- Indisciplina e conductas disruptivas que perturba a dinámica de ensino-aprendizaxe na aula e que implican violación das normas
- Violencia interpersoal, tanto física como verbal, xestual ou psicolóxica, illamento e exclusión, racismo, acoso escolar.

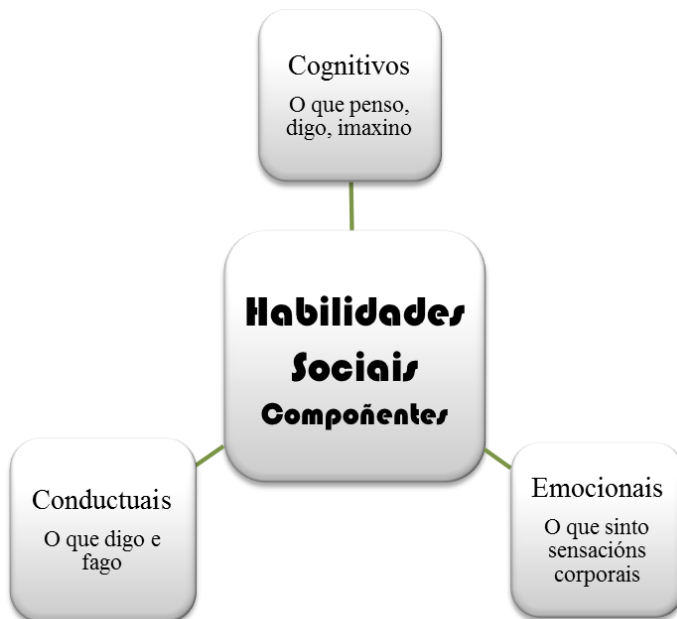
Ante esta situación cabe actuar mediante o deseño e implementación de programas e intervencións que promovan e melloren a convivencia nos centros educativos. Un dos programas que se dirixirían a este obxectivo sería un programa de habilidades sociais, como o que presentamos a continuación

2. DEFINICIÓN DE HABILIDADES SOCIAIS

As habilidades sociais son un numeroso e variado conxunto de conductas que se poñen en xogo en situación de interacción social. Cando falamos de habilidades sociais referímonos a un conxunto de cognicións, emocións e condutas que permiten relacionarse e convivir con outras persoas de forma satisfactoria e eficaz.

As habilidades sociais son condutas que presentan unha serie de características, como son:

- Que se fan, se din, se pensan e se sinten, en función dos seus componentes:

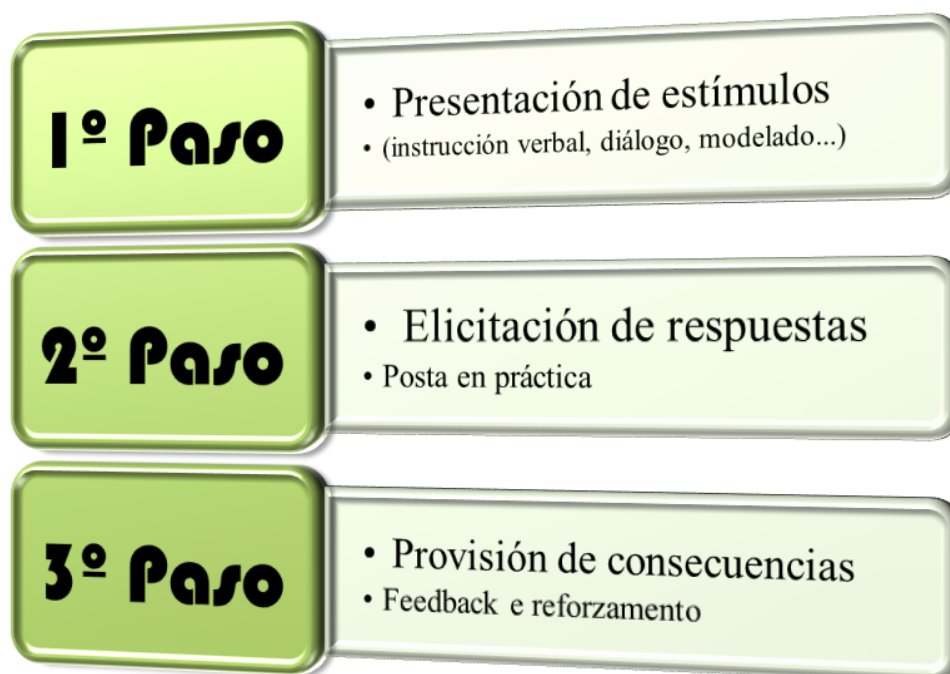

- Que se adquiren coa aprendizaxe ao longo do ciclo vital, non son un rasgo da personalidade. Un rapaz vai aprendendo ao longo do seu proceso de socialización e á súa relación con outras persoas distintas habilidades que lle permiten xogar, manter unha conversación, que lle fan ser simpático, agresivo, tímido. Por elo non debemos esquecer que estas condutas son educables e poden modificarse
- Que son específicas en resposta a situacións específicas, isto é, unha conduta social depende do contexto concreto de interacción, polo cal hai que ter en conta a situación na que se interactúa, pois situacións e contextos distintos presentan diferentes normas e requiren condutas e habilidades distintas. Por elo, os alumnos deben aprender a manexarse de forma hábil en diferentes contextos (amigos, aula, fogar,...).
- Que se producen en relación a outras persoas, polo cal hai que ter en conta aos interlocutores e as súas peculiaridades, intereses,... Así, hai que procurar que os rapaces teñan en conta aspectos das persoas coas que se relacionan, como son a súa idade, sexo, relación, autoridade, afecto,...
- Que teñen complexidade diversa, según a habilidade, pois non é o mesmo dar un discurso que manter unha conversa amistosa. Por elo, é útil que o alumno coñeza distintos contextos con distintos modos de actuación (cumplidos, peticións, defender os dereitos, rexeitar peticións, disculparse,...)

As habilidades sociais son necesarias para que exista unha boa convivencia no entorno escolar nas distintas relación que se dan en os seus membros, tanto entre os alumnos coma entre alumnos e profesores, unha boa convivencia que non se refire só ás condutas disruptivas (negativismo, condutas desafiantes, agresividade,...) se non tamén a outras dificultades interpersoais, como a timidez, inhibición, illamento, medos,...

3. ENTRENAMIENTO EN HABILIDADES SOCIAIS NA ESCOLA

A conducta interpersoal apréndese e por tanto pode ensinarse e modificarse, o cal se fae a través de estratexias de intervención que se poden etiquetar como Entrenamento en Habilidades Sociais. Este entrenamento pode considerarse un proceso formado polos seguintes pasos:

A correcta aprendizaxe de habilidades sociais require dunha ensinanza directa, sistemática e intencional que vaia máis alá da instrucción formal ou da simple exposición ao comportamento de profesores ou compañeiros socialmente máis hábiles. Por elo é necesario incluír programas de habilidades sociais nos centros educativos, de tal xeito que se traballen de forma preventiva e non só a través de intervencións terapéuticas puntuais.

4. PROGRAMA DE HABILIDADES SOCIAIS.

O programa de asertividade e habilidades sociais ten as seguintes características:

- Trátase dun programa estruturado de ensinanza que comprende un conxunto organizado de obxectivos, contidos, metodoloxía, actividades e materiais. É unha ensinanza intencional e ao mesmo tempo un programa flexible á hora de contextualizalo
- Céntrase en cinco áreas específicas que se traballan por medio de dez habilidades sociais, e que son as seguintes:

Comunicación	Comunicación verbal e non verbal
Asertividade	Expresar e escoitar activamente
Emocións	Relación asertiva
Interaccións sociais positivas	Deberes e dereitos asertivos
Interaccións difíciles	Emocións positivas
	Emocións negativas
	Pensar e dicir o positivo
	Axuda, apoio e cooperación
	Críticas, queixas e reclamacións
	Burlas, agresións e intimidacións

- Focalízase na promoción do benestar persoal e interpersonal a través do desenvolvemento da comunicación interpersonal, o estilo de relación asertivo e as emocións, intentando por unha parte, ensinar comportamentos que o rapaz non posúe (participar en conversacións, defender opinión, animar), disminuir as condutas inaxeitadas (insultos, ceder ás presións de grupo) e minimizar os aspectos que interfíren na correcta conducta interpersonal (atribucións incorrectas, autoinstrucións negativas, ansiedade...)
- Fundaméntase en pilares básicos como a ensinanza de valores de honradez, tolerancia e respecto, a empatía, o autocontrol, a perspectiva de xénero e a igualdade de oportunidades entre sexos, a atención diversidade do alumnado e o compromiso social, a responsabilidade e participación.

4.1. Destinatarios e formato

Os destinatarios últimos deste programa son os alumnos de Educación Secundaria, pero tamén o son os profesores, xa que se pretende proporcionarlles a eles materiais e coñecementos que posibiliten a súa formación e faciliten a aplicación do programa na aula co seu alumnado.

Alumnado e profesorado terían unha responsabilidade compartida no traballo, sendo o profesor o “encargado” da aplicación formal do programa sen olvidar o papel de axente activo do alumno na aprendizaxe.

Débese procurar que a aprendizaxe sexa en grupo polas vantaxes que esto presenta (aumenta a motivación, facilítase a aprendizaxe vicaria, propíciase a práctica espontánea e o feedback, posibilitase a xeralización). De todos modos, pode haber casos nos que sexa aconsellable a aprendizaxe individual, como cando hai un nivel elevado de agresividade, retraimento, condutas disruptivas...

As actividades do programa de habilidades poden aplicarse en distintos momentos ou formatos, como un taller ou seminario, a través das sesións de titoría, ou como tema transversal en diversas materias.

4.2. **Obxectivos, Contidos e Habilidades**

Os contidos do programa poden estruturarse en cinco módulos e dez habilidades a través dos cais se perseguirán unha serie de obxectivos.

De forma esquemática os obxectivos do programa relaciónanse do seguinte modo cos distintos módulos e habilidades sociais

MÓDULOS	HABILIDADES	OBXECTIVOS
Comunicación interpersonal	Comunicación verbal e non verbal	Reflexionar sobre a comunicación interpersonal e analizar algún dos elementos que interveñen nela
		Tomar conciencia da importancia da comunicación non verbal nas relacións interpersoais
		Utilizar a comunicación verbal e non verbal cando nos comunicamos con outras persoas
	Expresar e escoitar activamente	Coñecer os aspectos que favorecen e/ou dificultan a comunicación interpersonal Practicar a escoita activa e as mensaxes eu
Asertividade	Relación asertiva	Identificar e diferenciar as características dos tres estilos de relación interpersoal (inhibio, asertivo e agresivo)
		Reflexionar sobre o propio estilo de relación interpersoal
		Analizar as consecuencias dos diferentes estilos de relación interpersoal
		Tomar conciencia da importancia de actuar de forma asertiva
	Deberes e dereitos asertivos	Recoñecer os seus deberes e dereitos asertivos e actuar conforme a ambos Poner en práctica a defensa dos seus dereitos e ser conscientes da importancia de realizar os seus deberes
Emocións	Emocións positivas	Diferenciar e etiquetar disintas emocións positivas
		Identificar e expresar axeitadamente as propias emocións positivas
		Recoñecer as emocións positivas dos demais
	Emocións negativas	Diferenciar e etiquetar disintas emocións positivas
		Identificar e expresar axeitadamente as propias emocións negativas Recoñecer as emocións negativas dos demais
Interaccións	Pensar e dicir o positivo	Acostumbrarse a dicirse cousas positivas a un mesmo
		Dicir cousas positivas aos compañeiros

sociais positivas		Responder axeitadamente aos eloxios e alabanzas que nos fan
		Coñecer as súas cualidades, logros, puntos febles e fortes
		Acceptarse e valorarse tal como se é
Axuda, apoio e cooperación		Pedir axuda nunha situación persoal conflictiva que non poidan resolver sos
		Ofrecer axuda e apoio a outros compañeiros
Interaccións sociais difíciles	Críticas, queixas e reclamacións	Expresar críticas e queixas cando algo che molesta
		Recibir críticas e afrontar as consecuencias dos nosos actos
		Responder cando nos fan unha crítica inxusta
	Burlas, agresións e intimidacións	Responder ás burlas, humillacións e desprecios
		Defenderse en caso de presións, intimidacións e acoso
		Aprender a recoñecer, evitar e afrontar situacións de maltrato ou abuso por iguais
		Deixar de burlarse, agredir ou intimidar a outros compañeiros

- **Módulo 1. Comunicación Interpersoal:** Con este módulo preténdese que o alumno sexa amáis comunicativo, desenvolva a súa comunicación verbal e non verbal, practique a escoita activa, aprenda a dialogar, desenvolvendo en definitiva as habilidades de comunicación necesarias para unha axeitada relación interpersoal. As habilidades deste módulo céntranse no que di o alumno, pero tamén en como o di (uso da voz, movementos e xestos, proximidade física na comunicación, aparencia persoal axeitada ao contexto), de tal modo que ambos aspectos sexan adecuados e concordantes; e tamén se centran na forma de recibir as mensaxes (escoitar con atención, amosar empatía, solicitar información) e na forma de expresalos (responder ás preguntas que nos fan, usar a primeira persoa cando é necesario, manifestar correctamente as opinións...)
- **Módulo 2. Asertividade:** Unha persoa, nas relacións interpersoais, pode actuar con tres estilos distintos, que son:

O ideal é un estilo de relación asertivo, minimizando o agresivo e o inhibido.

Trabállase tamén o concepto de respecto persoal, referido á necesidade de que na convivencia se esixa ser respectado e ben tratado polos demais pero tamén respectar e tratar ben aos outros, posto que tanto na defensa dos propios dereitos como das propias opinións é moi importante adoptar un estilo de relación asertivo.

- Módulo 3. Emocións: Os contidos deste módulo encamiñanse a que o alumno sexa emocionalmente intelixente, isto é, que coñeza ben as súas emocións e recoñeza, comprenda e responda oportunamente ás dos demais. Esta intelixencia emocional supón a posesión ou desenvolvemento das seguintes habilidades:

- a) Mellor coñecemento das propias emocións, o que supón aprender a identificalas e a percibir os sinais corporais que acompañan á emoción.
- b) Xestionar e controlar as propias emocións, dominalas.
- c) Previr os efectos prexudiciais das emocións negativas.
- d) Xerar novas emocións positivas, adoptando unha actitude positiva.
- e) Ser consciente de que o noso comportamento produce emocións noutros.
- f) Recoñecer, interpretar e responder ás emocións e sentimentos de outros

Trátase de potenciar as emocións positivas e aprender a controlar as negativas. Tamén se trata de comprender que ante unha mesma situación outras persoas poden ter sentimentos distintos aos nosos

- Módulo 4. Interaccións sociais positivas: Contempla habilidades relacionadas co positivo e coa axuda, apoio e cooperación.

Ao falar do positivo faise referencia a aspectos como ás autoafirmacións positivas, a facer cumpridos e eloxios e a recibilos.

Ao falar de axuda, apoio e cooperación referímonos á conducta prosocial, entendida como aquelas acción que benefician a outras persoas, sen esperar recompensa (consolar, axudar, compartir, preocuparse, ser considerado...)

- Módulo 5. Interaccións sociais difíciles: Na adolescencia as relacións interpersoais poden ser moi satisfactorias, pero tamén se van a presentar moitas situacións de risco, conflitos e problemas que os rapaces deben ser capaces de solucionar. Este módulo pretende que o alumnado adquira habilidades para afrontar unha serie de circunstancias persoais, e que consistirían en saber facer unha crítica, reclamación, reproche..., e saber recibila, de forma asertiva.

5. PROCEDEMENTO E ACTIVIDADES

No ensino de habilidades sociais é recomendable o uso de técnicas de entrenamiento como o modelado, role playing, feedback..., así como o emprego de estratexias didácticas habituais nas aulas (actividades de expresión, lecturas, actividades de lápiz e papel, xogos de mesa, dinámicas de grupo, xogos de cooperación).

5.1. Procedemento de ensino

O procedemento de ensino seguirá o seguinte esquema:

Explicado máis polo miúdo, cada un destes pasos consistiría no seguinte:

- Reflexión inicial: Aquí o obxectivo é que o alumnado saiba que vai a traballar, que vai a aprender, que sabe xa, para que lle servirá, con quen o poderá aplicar, como, onde e cando o ten que facer. Neste primeiro momento é importante a motivación do alumnado a través de actividades basadas no diálogo, discusión, debate, así como as instrucións verbais do profesor. Trataríase, en definitiva, de describir, definir e especificar a habilidade, a través dos seguintes puntos:

- a) Delimitación. Que imos aprender? O profesor axuda aos alumnos a definir a habilidade da que se trate coas súas propias palabras

- b) **Importancia da habilidade.** Para que serve? O profesor sinala a utilidade, relevancia e beneficios que ten a habilidade para os alumnos para que eles mesmos reflexionen sobre a súa importancia.
- c) **Aplicación da habilidade.** Que o alumno descubra a habilidade na súa propia vida, identificando en que situación e momentos é ou non axeitado empregala.
 - Guía para practicar a habilidade: refírese a como poner en xogo a habilidade, tendo en conta que estas están formadas por unha serie ou cadea de conductas específicas, polo cal os alumnos deben ser instruídos en cada unha delas.
 - Modelado: unha técnica moi empregada no entreno en habilidades sociais, baseada na aprendizaxe por observación, e consistente en que un ou varios modelos (profesor e alumnos socialmente máis competentes) leven a cabo as conductas a traballar mentres o alumnado observa. Para o modelado poden servir o propio profesor e alumnos, grabacións, fotografías... É importante por parte do profesor escoller con coidado aos modelos para que as conductas que exemplifiquen sexan correctas e sexa modelos cos que os alumnos se identifiquen
 - Práctica: o paso seguinte sería ensaiar e practicar esas conductas para incorporalas ao repertorio conductual. Primeiro, debería levarse a cabo en situacións simuladas para despois poñelas en práctica en situacións espontáneas e cotiás.
- d) **Dramatización.** Nunha situación simulada o alumno ensaia a conducta desexada imitando conductas observadas previamente nos modelos. Durante esta dramatización o alumno pode ser actor principal, coactor ou observador. Antes da dramatización hai que delimitala en todos os seus aspectos (quen intervé, que fai cada un, cando, onde,...). É importante que as situacións creadas sexan exemplos de situacións vividas ou coñecidas polo alumnado. É aconsellable que o alumno practique as conductas varias veces con persoas distintas e en distintas situacións
- e) **Práctica oportuna.** Practicar a habilidade nos momentos nos que se presente no día, intentando xeralizar o aprendido dende a aula aos contextos sociais nos que se move o alumnado.
- f) **Actividades didácticas.** Diversas actividades coas que tamén se traballan as habilidades e que describiremos un pouco máis adiante.
 - Feedback e reforzamento: Cando remata a práctica na dramatización profesor e alumnado opinan sobre o que viron con reforzamentos e correccións. Hai que

promover tamén a autoavaliación e autorreforzamento a través de preguntas e frases que o profesor lle pode indicar previamente

- Reflexión final: Lévese a cabo cando, despois da práctica suficiente, o alumno amosa certo dominio e soltura na aplicación da habilidade, a través dun debate no que se puntualice e destaquen as cuestións máis sobresaíntes co obxectivo de finalizar o entrenamiento desta habilidade. Pódense discutir aspectos como cousas que se aprenderon, cales son máis difíciles de poñer en práctica... Entre todos sacaríanse unhas conclusións e se fará unha síntese. É positivo tamén que cada alumno personalice esas reflexións finais para relacionalas coas habilidades que máis necesita mellorar

- Tarefas: Encargar ao alumno que poña en práctica fora da aula a habilidade social e despois informe de como foi esa aplicación. Con esta actividade xeralízase o aprendido. En primeiro lugar os alumnos e o profesor planifican que habilidade van a traballar, cando, onde, como...; despois realizarían as tarefas; e por último, revisaríase o feito a partir da información que o alumno lle dé ao profesor.

5.2. Actividades didácticas

Tendo en conta o traballo na aula as principais actividades a levar a cabo serían de tres tipos: de lápiz e papel, de literatura, e actividades de expresión.

- Actividades de lápiz e papel: Son moi diversas e hai que intentar levalas a cabo nun clima relaxado e positivo, destacando o seu carácter eminentemente lúdico. Algunhas delas serían fugas de vogais (completar frases sobre as distintas habilidades e nas que faltan as vogais), tachograma (localizar nunha táboa palabras e expresións referidas a unha habilidade), acrósticos, sopas de letras...
- Literatura infantil y juvenil: A literatura sería especialmente útil sobre todo en determinados puntos do proceso. Sería tamén un elemento motivador para definir e delimitar as habilidades. No modelado serviría para observar como algunha personaxe utiliza unha habilidade. Na práctica serviría para ensaiar algunha habilidade analizándoa nas situacións narradas. Unha forma de sacarlle maior partido ás lecturas serían as actividades de libro-forum coa súa posta en común de reflexións. A lectura é un medio poderoso para coñecer e aprender, a través de peculiaridades que posúe, como son:
 - a) Posibilita coñecer e comprender outros pensamentos e actos.
 - b) Facilita a identificación do lector con algunha das personaxes.
 - c) Permite a formación e/ou modificación de creencias, actitudes e opinión.

- d) Estimula a reflexión e a análise crítica
- e) É atractiva e placentera para os alumnos

Unha relación de lecturas para as distintas habilidades sería a seguinte:

HABIIDADE	LITERATURA
Comunicación verbal e non verbal	Hola, ¿Está María? (López Narváez, C). Bruño. Tres amigos. (Levoy, M). Alfaguara. Siempre con mis amigos. (Machado, A.M.). SM.
Expresar e escoitar activamente	¿Qué clase de amiga eres? (Lauren Day). Ediciones B. Sólo hay que atreverse. (Pressler,M.). SM. Una boda desmadrada. (Sierra i Fabra, Jordi). SM.
Relación asertiva	Caricias de León. (Santiago García – Clairac). SM El niño que quería ser Tintín (Santiago García – Clairac). SM Nunca seré tu héroe. (María M. Ponte). SM.
Deberes e dereitos asertivos	El tiempo y la promesa (López Narváez, C). Bruño. Las alasd el sol. (Jordi Sierra y Fabra). SM Unos chicos especiales (Lois Sachar). Alfaguara
Emocións positivas	¡Qué asco! (Christine Nostlinger). Alfaguara. Todo cambió con Jacob. (Boie, K). Alfaguara. Prohibido tener catorce años. (Santiago, R. y Olmo,J.).Espasa
Emocións negativas	Maldita adolescencia (María M. Ponte). SM Noche de viernes. (Sierra i Fabra). Suma letras. Bingo Brown y el lenguaje del amor (Byars, B). Espasa
Cousas positivas	Chocolate amargo (Miriam Pressler). Alfaguara. Laluna.com (Care Santos). Edebé Raquel (Isabel-Clara Simó). Bromera.
Axuda, apoio e cooperación	El zoo de Pitus. (Sebastiá Sorribas). Círculo de lectores. Llámame simplemente súper. (Reinhold Ziealer).Anaya El caso del cuadro desaparecido. (Jordi Sierra y Fabra). Marabierto).
Críticas, queixas e reclamacións	Pájaro sin hogar (Gloria Whelan). Everest El anticlub (Burgas, A). La galera El club de los corazones solitarios (Stara, U.). SM
Burlas, agresións e intimidacións	Hello, goodbye. (Roberto Vivero). Bruño ¿Y si me defiendo? (Zöller, E.). Edebé Hasta el verano que viene (Haugen, T.) SM

- Actividades de expresión: Comprenderían actividades de expresión corporal, oral, manual, musical, de uso de audiovisuais e novas tecnoloxías, así como xogos e dinámicas. Algúns exemplos destas actividades serían:
 - a. Historietas, fábulas. Inventar ou completar unha historia entre todos, que pode comezar o profesor e continuar os alumnos seguindo unha quenda.
 - b. Poesías, cancións. Os alumnos poden inventar letras sobre algunha habilidade para unha canción xa existente, ou ben escoitar e comentar algunha canción relacionada coa habilidade que se esté a traballar.

- c. Debuxos, cómics, carteis. Facer muráís, completar viñetas cos textos, facer marcapáxinas, elaborar algunha pequena historieta.
- d. Audiovisuais e tecnolóxicos. Facer anuncios, eslogans, curtametraxes.
- e. Xogos de mesa

6. SESIÓNS DE ENSINANZA

As sesións de ensinanza deben ter unha estrutura secuencial que contempla actividades de inicio, de desenvolvemento e de finalización. A estrutura podería ser a seguinte:

1º	Revisión e informe das tarefas asignadas na sesión anterior
2º	Presentación da habilidade a traballar (Diálogo e discusión profesor-alumnos)
3º	Instrucción verbal
4º	Modelado do profesor e alumnos competentes da habilidade obxectivo
5º	Ensaio e práctica polos alumnos das conductas e habilidades-obxectivo
6º	Avaliación da execución, feedback e reforzamento do profesorado e iguais
7º	Realización de actividades didácticas
8	Análise e avaliación de materiais (fichas, debuxos...)
9º	Recapitulación da sesión e reflexión final
10º	Plantexamento e asignación de tarefas

Un exemplo dunha sesión sería o seguinte:

1. Presentación da habilidade social para que saiban que imos a traballar e facelos conscientes e partícipes da súa propia aprendizaxe.
2. Explicación dos obxectivos a acadar.
3. Motivación sobre a habilidade. Para elo podemos usar recursos divesos (vídeos, cancións, prensa, relato, fotos...), que se presentará aos alumnos para facer despois un debate sobre a habilidade.
4. Breve introducción teórica sobre o contido da habilidade social.

5. Reflexión sobre a habilidade con de preguntas que os fagan conscientes da súa importancia: por que é importante? Cando poñela en práctica? Onde?...
6. Modelado cunha posta en práctica “ideal” da habilidade.
7. Guía práctica da habilidade que se lles entregará para que apliquen cada vez que se atopen nunha situación determinada. Os pasos da guía práctica poden utilizarse para preparar as dramatizacións, ou ben que sexan os alumnos os que propoñan situacións a dramatizar.
8. Actividades de lápiz e papel, principalmente lúdicas.
9. Outras actividades de expresión, como dinámicas de grupo, xogos, carteis, muráis, eslogans, cómics, curtametraxes...
10. Ao longo das sesións encomendaránselles tarefas que realizarán nas interaccións cos seus iguais, na casa...
11. É positiva a implicación das familias, de tal modo que na casa poidan promover as habilidades sociais que se traballen co alumno na casa.
12. Finalmente, poden deixarse unha serie de frases para o recordo que sintetice os contidos imprescindibles da actividade.

7. ASPECTOS DA IMPLANTACIÓN E APLICACIÓN DO PROGRAMA

Os aspectos principais da implantación referidos á planificación do programa

FASES		IMPUGNACIONES
PLANIFICACIÓN ACTUACIÓN AULA	DA NA	Quen se vai a encargar Que obxectivos se pretenden Que habilidades se van a traballar En que momentos do horario Que recursos se precisan Avaliación inicial Ter unha visión xeral do programa de habilidades sociais Establecer reunión de coordinación Prever apoios para alumnado con dificultades Preparar cada habilidade e o material necesario
APLICACIÓN DESENVOLVEMENTO NA AULA	E	Explicar ao alumnado que se vai a facer, os obxectivos... Consensuar co grupo as normas para as sesións de traballo Preparar as fichas e material Coordinación co profesorado Avaliación continua
AVALIACIÓN SEGUIMIENTO	E	Avaliación final Propostas de continuidade e mellora Reunión de seguimento

7.1. O profesorado

O profesorado é un elemento clave no traballo das habilidades sociais, especialmente o profesor-titor, quen debería ser o responsable da súa aplicación directa co alumnado, e que pode ser acompañado polo traballo interdisciplinar doutros profesores nas súas áreas. É positivo que o profesorado que implemente un programa de habilidades sociais se forme nos conceptos, metodoloxía..., para o cal contaría co propio programa e o asesoramento do departamento de orientación. Por suposto é necesaria tamén unha predisposición positiva e certa sensibilidade cara estes temas

7.2. O clima social da aula

É moi importante que o clima da aula sexa positivo, cunha atmósfera cordial e un ambiente no que se fomenten e poñan en práctica valores de habilidades de convivencia, cooperación, participación, solidariedade..., combinando a esixencia cun ambiente lúdico, a seriedade co festivo...

8. AVALIACIÓN DO PROGRAMA

Ao longo da aplicación do programa irase avaliando o desenvolvemento das distintas fases, sesións e actividades do mesmo a través da adecuación das mesmas ao alumnado, satisfacción, participación..., coa intención de ir introducindo as melloras necesarias.

Ao remate do mesmo farase unha avaliación final para o que se empregarán diversos instrumentos. Unha posibilidade serían empregar catro instrumentos de avaliación que abrangerían a profesorado e alumnado, que serían:

- Cuestionario de estilos de relación para o profesorado. Trátase dunha nominación na que or profesorado sinala o estilo de relación (inhibido, asertivo ou agresivo) que cada alumno usa con máis frecuencia nas súas relacións cos demais. Un exemplo deste cuestionario sería o elaborado por Monjas, García, Elices, Francia y de Benito, de 2003
- Cuestionarios sociométricos. Empregarase para coñecer os tipos de relacións que se establecen entre os alumnos dunha aula. Un exemplo de test sociométrico para o alumnado de secundaria sería o adaptado de Michelson, Sugai, Wood e Kazdin, de 1987.
- Escala de conducta asertiva para nenos e nenas, de Michelson, Sugai, Wood e Kazdin, 1987. Esta escala avalía o estilo de relación (asertivo, inhibido ou agresivo). Aborda cinco áreas: dar e recibir cumpridos, queixas, empatía,

rexeitar peticións, iniciar, manter e terminar conversacións. Nos ítems, descríbese unha situación interpersonal con tres alternativas de resposta, unha asetiva, unha inhibida e unha agresiva, entre as que o alumno debe escoller.

- Cuestionario final para o profesorado (Monjas, García, Elices, Francia y de Benito, 2004). A través de distintas preguntas pretende recoller a opinión do profesorado participante para: a) determinar o modelo, grao de aplicación e formato de intervención seguido por cada profesor e valorar o grao de implementación e implicación do profesorado; b) recoller as opinión do profesorado respecto ao programa, aos seus contidos, utilidade...; c) saber os efectos que produce no alumnado; d) coñecer o grao de satisfacción do profesorado despois de usar o programa.

9. RECURSOS

A implementación do programa de habilidades sociais conta con recursos persoais e materiais.

Persoais: Os recursos persoais precisos para o programa estaría constituído polos membros do departamento de orientación, o equipo directivo e os titores, con tarefas específicas de coordinación por parte do orientador. Estaría aberto á colaboración do resto do profesorado disposto a incluír aspectos do programa nas súas clases.

Materiais: Entre os recursos materiais contaríamos con material impreso (fichas, manuais...), e audiovisual (anuncios, cancións, películas, material específico). Algúns dos materiais que poderíamos usar serían: *Programa de Enseñanza de las Habilidades de Interacción para Adolescentes*; Inglés, 2003; *Programa Aprender a ser persoa y a convivir*; Trianes y Fernández Figarés, 2001; *Programa de refuerzo de las habilidades sociales III*; Vallés Arándiga y Vallés Tortosa, 2003

4.2.2. ACCIÓN TITORIAL

A acción titorial considérase un proceso de carácter interno e continuo no eido escolar encamiñado a favorecer o desenvolvemento integral do alumno. Isto implica favorecer a adquisición de aprendizaxes significativas, o proceso de toma de decisións, a socialización e o desenvolvemento da personalidade.

Cada alumno terá profesor titor que desempeñará as funcións establecidas na lexislación vixente, neste caso no Decreto 324/1996.

Desde o DO impulsaremos e trateremos de coordinar e apoiar a acción titorial, axudando a deseñar, desenvolver e avaliar o PAT, que realizaremos en colaboración cos titores, baixo as directrices da CCP e coa supervisión da XE, tendo en conta as características de cada etapa.

Análise de necesidades.

As necesidades establécense tras consultar a memoria do DO e a avaliación do PAT do curso pasado. Así, atopámonos coa necesidade de:

- Consensuar coa comunidade educativa as liñas da acción titorial, especialmente cos titores e establecelas con claridade.
- Coordinar as actividades titoriais.
- Facer extensible a acción titorial a alumnos, familias e profesorado e aos ámbitos escolar, persoal e vocacional.

Obxectivos

Respecto ao alumnado

- Facilitar a integración do alumnado no centro.
- Fomentar a tolerancia e as normas de convivencia no alumnado co fin de formar a cidadáns responsables, autónomos e participativos.
- Contribuír ao desenvolvemento da personalidade do alumnado e impulsar o desenvolvemento vocacional.
- Optimizar o proceso de ensino-aprendizaxe, axustando a resposta educativa ás necesidades do alumnado.

Respecto ao profesorado

- Fomentar a coordinación docente.
- Implicar aos profesores na función titorial.
- Asesorar ao profesorado para que poida desenvolver axeitadamente esta función e fomentar a súa coordinación co DO para desenvolvela.

- Colaborar co profesorado no deseño de actividades encamiñadas ao afianzamento de hábitos de traballo favorecedores do desenvolvemento das capacidades do alumno.
- Asesorar e participar no proceso de avaliación dos alumnos.

Respecto á familia

- Favorecer a colaboración centro-familia e implicar ás familias no proceso educativo dos seus fillos.
- Colaborar coas familias do alumando que teña dificultades académicas ou persoais.

Actividades

Respecto ao centro:

- Axustar o PAT ao presente curso, partindo das directrices dadas pola CCP, en colaboración co profesorado titor.
- Dinamizar e apoiar desde o DO a posta en práctica e a avaliación do referido plan.
- Asesorar á XE na asignación das titorías.

Respecto ao profesorado:

- Reunións para o asesoramento e entrega de material para o desenvolvemento do PAT.
- Recollida de información e axuda para realizar o seguimento do alumnado do grupo, e especialmente de aquel que precise de atencións específicas.
- Apoio e asesoramento para o desenvolvemento dun Programa de Técnicas de Traballo Intelectual.

Respecto ás familias:

- Participar nas reunións que se establezan para dar información ás familias.
- Elaborar material de apoio e información para as familias sobre o desenvolvemento dos seus fillos e a estrutura do sistema educativo.
- Fomentar nas reunións coas familias o tratamento de temas de interese para a educación dos rapaces, procurando crear un clima de cooperación centro – familia.

Respecto ao alumnado: desde o DO dinamizaremos todo o referente ás actividades que o profesorado poña en práctica no seu grupo – aula, asistindo a algunha sesión cando así o recolla o PAT se fora preciso.

Metodoloxía

A metodoloxía será funcional, significativa, global, participativa e motivadora. En xeral a metodoloxía de traballo irá encamiñada a favorecer o desenvolvemento integral dos

alumnos, promovendo unha aprendizaxe significativa e funcional, seguindo os principios de acción de desenvolvemento, prevención e intervención social.

O DO reunirase periodicamente cos titores da ESO e do PCPI para facer o seguimento do funcionamento do grupo e proporcionar o material preciso para o desenvolvemento das actividades. Especificaremos no noso horario o período de tempo asignada á atención a pais e nais e o adicado á atención individualizada do alumnado, para o seu asesoramento.

Recursos

- **PERSOAIS:** é fundamental a implicación de todo o profesorado, especialmente dos axentes da acción tutorial (CCP, XE, profesorado tutor e DO); axentes externos ao centro que participen nas distintas actividades que se establezan no PAT. O DO actuará conxuntamente coa XE participando no deseño, desenvolvemento e avaliación do programa, asesorando ao equipo docente, especialmente ao profesorado tutor no seu desenvolvemento.
- **MATERIAIS:** material elaborado polos titores en colaboración co DO para o traballo dos diferentes temas; materiais recollidos nos distintos plans de actuación; manuais e cadernos de acción tutorial do DO, programas de desenvolvemento persoal, de orientación vocacional, etc.
- **ORGANIZATIVOS:** as actividades realizaranse a través de material facilitado polo DO nas reunións pertinentes, nas que se terán en conta as posibles suxerencias que poidan xurdir. O desenvolvemento das actividades levarase a cabo na aula polo profesorado tutor, nas sesións que a tal efecto constan nos horarios dos alumnos, contando coa colaboración e asesoramento do DO cando sexa necesario.

Ademais cara ao terceiro trimestre realizaranse xornadas informativas promovidas polo DO xunto coa XE para asesorar aos alumnos, fundamentalmente aqueles que rematan etapa educativa, das posibles opcións que lles ofrece o eido laboral e educativo.

O asesoramento ás familias realizarase a través dun horario habilitado de atención a pais por parte da orientadora.

Avaliación

A avaliación do PAT será continua ao longo do curso, para obter información sobre as dificultades na implementación do mesmo e introducir as oportunas modificacións. Deste xeito asegurámonos a necesaria flexibilidade para ir respondendo ás necesidades que vaian xurdindo nos grupos. Incluíremos en cada trimestre unha sesión de avaliación

da titoría na que recolleremos a opinión do alumnado e do profesorado encargado de levar a cabo directamente a acción tutorial. Valoraremos tamén o grao de satisfacción dos titores e das familias.

Empregaremos cuestionarios sinxelos, observación e recollida de información nas reunións cos titores.

A avaliación final farase cos datos aportados polo equipo docente e o alumnado e unha autoavaliación por parte do titor e orientadora, a partir da que se farán as oportunas propostas de mellora para cursos vindeiros.

A) PLAN DE ACCIÓN TITORIAL

Finalidade

Orientar a función docente, da que a función tutorial forma parte. É o instrumento a través do que se desenvolven os contidos recollidos nos distintos programas que integran este plan de orientación.

O PAT constitúe o instrumento a través do que se van a desenvolver os contidos recollidos nos distintos programas que integran este Plan Anual de Orientación xunto coas seguintes actividades específicas da titoría: A acollida do alumnado e familias; o coñecemento do grupo-clase e a avaliación (preavaliación, coordinación do profesorado e da sesión de avaliación, post-avaliación). Neste curso 2009/2010 seguiremos o PAT deseñado en anos anteriores para o alumnado, coas modificacións que poida sufrir se é o caso, froito da súa avaliación continua.

Obxectivos

- Cos alumnos/as:
 - Impulsar o desenvolvemento psicossocial do alumnado.
 - Optimizar os procesos de ensino/aprendizaxe.
- Cos profesores:
 - Coordinar a acción educativa do equipo docente.
- Cos pais/nais:
 - Orientar ás familias no seu labor educativo.

Contidos

Os dos distintos programas deste plan de orientación; os temas transversais e os contidos referidos a determinadas actividades específicas da acción tutorial (avaliación, acollida do alumnado e das familias e coordinación do profesorado.)

Secuenciación e temporalización

Segundo a relación de actividades que se reflicte a continuación.

Programación das sesións da titoría

1ºESO (1ª AVALIACIÓN)

SESIÓN	TEMA	SESIÓN	TEMA
1º	Acollida-Explicación da titoría-Cumplimentación ficha do titor	8º	Técnicas de estudio
2º	Cuestionario de temas de titoría	9º	Técnicas de estudio
3º	Elección de delegado	10º	Técnicas de estudio
4º	Dereitos e deberes (RRI – Faltas e sancións)	11º	Técnicas de estudio
5º	¿Qué é a ESO? Diferencias EP/ESO Animación á lectura	12º	Técnicas de estudio
6º	Atención e memoria Día Mundial da Alimentación	13º	Técnicas de estudio Día Mundial da Minusvalía
7º	Técnicas de estudio	14º	Revisión da 1ª avaliación

1ºESO (2ª AVALIACIÓN)

SESIÓN	TEMA	SESIÓN	TEMA
15º	Revisión 1ªavaliación-Medidas de apoio	22º	Uso da T.V.
16º	Técnicas de estudio	23º	Habilidades sociais
17º	Técnicas de estudo Día da Paz	24º	Día do consumidor Revisión 2ªavaliación
18º	Autoestima e autoconcepto		
19º	Autoestima e autoconcepto		
20º	Autoestima e autoconcepto		
21º	Atención e memoria Día da Muller		

1ºESO (3ª AVALIACIÓN)

SESIÓN	TEMA	SESIÓN	TEMA
25º	Revisión 2ªavaliación	32º	Memoria e atención
26º	Prevención hábitos nocivos	33º	Orientación académica
27º	Prevención hábitos nocivos	34º	Orientación académica
28º	Habilidades sociais	35º	Convivencia
29º	Habilidades sociais	36º	Avaliación do curso Preparación do verán
30º	Xénero e educación afectivo-sexual		
31º	Xénero e educación afectivo-sexual		

2ºESO (1ª AVALIACIÓN)

SESIÓN	TEMA	SESIÓN	TEMA
1º	Acollida-Explicación da titoría- Complimentación ficha titor	8º	Técnicas de estudio
2º	Cuestionario de temas de titoría	9º	Técnicas de estudio
3º	Dinámica de grupos	10º	Técnicas de estudio
4º	Dereitos e deberes (RRI – Faltas e sancións)	11º	Técnicas de estudio
5º	Elección de delegado	12º	Técnicas de estudio
6º	Animación á lectura Día Mundial da alimentación	13º	Técnicas de estudio Día dos Dereitos Humanos
7º	Técnicas de Estudio	14º	Revisión 1ª avaliación

2ºESO (2ª AVALIACIÓN)

SESIÓN	TEMA	SESIÓN	TEMA
15º	Revisión 1ªavaliación-Medidas de apoio	22º	Prevención de consumo de tabaco e alcohol
16º	Autoconceito e asertividade	23º	Prevención consumo tabaco e alcohol Día do consumidor
17º	Autoconceito e asertividade (Día da Paz)	24º	Revisión 2ª avaliación
18º	Habilidades sociais		
19º	Habilidades sociais		
20º	Habilidades sociais		
21º	Prevención de consumo de tabaco e alcohol		

2ºESO (3ª AVALIACIÓN)

SESIÓN	TEMA	SESIÓN	TEMA
25º	Revisión 2ªavaliación-Medidas de apoio	32º	Coeducación e ed. Afectivo-sexual
26º	Prevención de consumo de tabaco e alcohol	33º	Ortografía
27º	Memoria e atención	34º	Convivencia
28º	Orientación acad-profesional (coñecer profesións)	35º	A familia
29º	Orientación acad-profesional (coñecer profesións)	36º	Avaliación curso Preparación do verán
30º	Orientación acad-profesional (coñecer profesións)		
31º	Coeducación e ed. Afectivo-sexual		

3ºESO e PDC (1ª AVALIACIÓN)

SESIÓN	TEMA	SESIÓN	TEMA
1º	Acollida-Explicación da titoría- Complimentación da ficha do titor	8º	Autoconceito / Autoestima
2º	Cuestionario de temas de titoría	9º	Autoconceito / Autoestima
3º	Dereitos e deberes (RRI – Faltas e sancións)	10º	Técnicas de estudio
4º	Elección de delegado	11º	Técnicas de estudio
5º	Dinámica de grupos	12º	Técnicas de estudio Día mundial da minusvalía
6º	Día Mundial da alimentación	13º	Técnicas de estudio Día dos dereitos humanos
7º	Autoconceito / Autoestima	14º	Revisión 1ª avaliación

3ºESO e PDC (2ª AVALIACIÓN)

SESIÓN	TEMA	SESIÓN	TEMA
15º	Revisión 1ª avaliación-Medidas de apoio	22º	Desenvolvemento persoal e social
16º	Habilidades sociais	23º	Día do Consumidor
17º	Habilidades sociais Día da Paz	24º	Revisión da 2ª avaliación
18º	Prevención de consumo de sustancias nocivas		
19º	Prevención de consumo de sustancias nocivas		
20º	Trastornos da alimentación		
21º	Trastornos da alimentación		

3ºESO e PDC (3ª AVALIACIÓN)

SESIÓN	TEMA	SESIÓN	TEMA
25º	Revisión 2ª avaliación-Medidas apoio	32º	Coeducación
26º	Orient. Acad-Prof. (Estudio de profesións)	33º	Coeducación
27º	Orient. Acad-Prof. (Cuestionario Autocto)	34º	Avaliación do profesorado
28º	Orient. Acad-Prof. (Posibilidades acad.)	35º	Educación ambiental

29º	Toma de decisións	36º	Avaliación do curso Preparación do verán
30º	Convivencia		
31º	Desenvolvemento persoal e social		

4ºESO e PDC (1ª AVALIACIÓN)

SESIÓN	TEMA	SESIÓN	TEMA
1º	Acollida-Explicación da tit.-Cumpl. ficha titor	8º	Programa desenvolvemento persoal e social
2º	Cuestionario temas titoría	9º	Técnicas de estudio
3º	Dereitos e deberes	10º	Técnicas de estudio
4º	Elección de delegado	11º	Técnicas de estudio
5º	Programa desenvolvemento persoal e social	12º	Técnicas de estudio Día mundial da minusvalía
6º	Programa desenvolv. persoal e social Día mundial da aliamentación	13º	Día dos dereitos humanos
7º	Programa desenvolvemento persoal e social	14º	Revisión da 1ª avaliación

4ºESO e PDC (2ª AVALIACIÓN)

SESIÓN	TEMA	SESIÓN	TEMA
15º	Revisión 1ª avaliación-Medidas de apoio	22º	Or. Acad-Prof. (Toma de decisións)
16º	Trastornos da alimentación	23º	Or. Acad-Prof. (Toma de decisións)
17º	Trastornos da alimentación Día da Paz	24º	Valores
18º	Publicidade		
19º	Drogas		
20º	Drogas		
21º	Drogas Día da Muller		

4ºESO e PDC (3ª AVALIACIÓN)

SESIÓN	TEMA	SESIÓN	TEMA
25º	Revisión 2ªavaliación-Medidas de apoio	32º	Or. Acad-Prof. (Búsqueda emprego)
26º	Or. Acad-Prof. (Toma de decisións)	33º	A publicidade
27º	Or. Acad-Prof. (Ciclos formativos)	34º	Avaliación do profesorado
28º	Or. Acad-Prof. (Bacharelato)	35º	Avaliación da titoría
29º	Or. Acad-Prof. (Mundo laboral)	36º	Preparación do verán
30º	Or. Acad-Prof. (Cuestionarios)		
31º	Or. Acad-Prof. (Mundo laboral)		

BACHARELATO

1º e 2º curso

1º trimestre

- Actividades relacionadas coa recepción do grupo clase:
 - Presentación do titor/a, profesores e horario de clase.
 - Coñecemento do centro: organigrama e edificio.
 - Explicación das características do Bacharelato elixido.
 - Reunión informativa cos pais/nais do grupo clase.
 - Elección democrática do delegado e subdelegado.

- Discusión de dereitos e deberes dos alumnos e das normas do grupo.
- Actividades de coñecemento do grupo clase:
 - Cuestionario de información académico, social e familiar.
 - Elaboración por parte do grupo das súas propias normas de convivencia.
 - Observación sistemática.
- Actividades relacionadas coa avaliación (preavaliación):
 - Preavaliación cos alumnos antes da sesión de avaliación. Autoavaliación.
 - Sesión de avaliación e burocracia da mesma.
 - Comunicación de resultados ás familias.

2º trimestre

- Actividades relacionadas cos resultados da avaliación:
 - Posta en marcha de cambios nos programas en relación cos resultados da avaliación realizada a nivel de grupo.
 - Posta en marcha das medidas de reforzo individual en relación coa avaliación realizada.
- Actividades de orientación vocacional: optativas de 2º de Bacharelato; información sobre carreiras e ciclos formativos; diagramas de toma de decisións (elección de optativas).
- Actividades relacionadas coa avaliación.

3º trimestre

- Actividades relacionadas cos resultados da avaliación.
- Continuación das actividades de orientación vocacional iniciadas no segundo trimestre.

CICLOS FORMATIVOS: GRAO MEDIO E SUPERIOR

1º trimestre

- Actividades relacionadas coa recepción do grupo clase:
 - Presentación do titor/a, profesores e horario de clase.
 - Coñecemento do centro: organigrama e edificio.
 - Explicación das características do Ciclo Formativo elixido.
 - Reunión informativa cos pais/nais do grupo clase.
 - Elección democrática do delegado e subdelegado.
 - Discusión de dereitos e deberes dos alumnos e das normas do grupo.

- Actividades de coñecemento do grupo clase:
 - Cuestionario de información académico, social e familiar.
 - Elaboración por parte do grupo das súas propias normas de convivencia.
 - Observación sistemática.
- Programa de transición á vida activa: estratexias de busca de emprego; habilidades sociais no ámbito laboral.
- Actividades relacionadas coa avaliación:
 - Preavaliación cos alumnos antes da sesión de avaliación. Autoavaliación.
 - Sesión de avaliación e burocracia da mesma.
 - Comunicación de resultados ás familias.

2º trimestre

- Actividades relacionadas cos resultados da avaliación.
 - Posta en marcha de cambios nos programas en relación cos resultados da avaliación realizada a nivel de grupo.
 - Posta en marcha das medidas de reforzo individual en relación coa avaliación realizada.
- Actividades de intervención grupal e/ou individual, en relación coas necesidades educativas detectadas.
- Continuación do programa de inserción laboral.
- Actividades relacionadas coa avaliación.

3º trimestre

- Actividades relacionadas cos resultados da avaliación.
- Continuación do programa de inserción laboral iniciado: seguridade e hixiene no traballo; autoemprego e cooperativismo; contratación e inserción laboral.
- Continuación das actividades de orientación vocacional iniciadas no segundo trimestre.

PROGRAMA DE CUALIFICACIÓN PROFESIONAL INICIAL

1º trimestre

- Actividades relacionadas coa recepción do grupo clase:
 - Presentación do titor/a, profesores e horario de clase.
 - Coñecemento do centro: organigrama e edificio; RRI.
 - Explicación das características do PCPI que van cursar.

- Reunión informativa cos pais/nais do grupo clase.
- Elección democrática do delegado e subdelegado.
- Discusión de dereitos e deberes dos alumnos e das normas do grupo.
- Actividades de coñecemento do grupo clase:
 - Cuestionario de información académico, social e familiar.
 - Elaboración por parte do grupo das súas propias normas de convivencia.
 - Observación sistemática.
- Actividades de apoio ao proceso de ensino – aprendizaxe:
 - Introducción de Hábitos e Técnicas de Estudo.
 - Superación das dificultades de aprendizaxe.
- Programa de transición á vida activa:
 - Coñecemento de si mesmo: capacidades, intereses e motivacións vocacionais.
 - Coñecemento das distintas opcións.
- Actividades relacionadas coa avaliación:
 - Preavaliación cos alumnos antes da sesión de avaliación. Autoavaliación.
 - Sesión de avaliación e burocracia da mesma.
 - Comunicación de resultados ás familias.

2º trimestre

- Actividades relacionadas cos resultados da avaliación: revisión dos mesmos e posta en marcha das medidas de reforzo individual en relación coa avaliación realizada.
- Actividades de apoio ao proceso de ensino – aprendizaxe: planificación e técnicas de estudo; dificultades de aprendizaxe; intervención sobre as características psicosociais do grupo ou dos individuos considerados illadamente.
- Programa de transición á vida activa: o mundo laboral na actualidade; o acceso ao mundo laboral (estratexias de búsqueda de emprego; modalidades de emprego e autoemprego; aspectos legais – contratos, seguridade e hixiene no traballo...-; habilidades sociais no traballo).
- Actividades relacionadas coa avaliación.

3º trimestre

- Actividades relacionadas cos resultados da avaliación.
- Continuación coas actividades de apoio ao proceso de ensino – aprendizaxe.
- Continuación do programa de inserción laboral: repaso dos aspectos traballados anteriormente e toma de decisións.

Actuacións do DO en relación coa acción tutorial:

- Elaborar o PAT seguindo as directrices fixadas pola CCP coas aportacións dos titores/as.
- Colaborar e asesorar no seu desenvolvemento.
- Colaborar e asesorar aos titores/as dos ciclos de FPE e PCPI no desenvolvemento da acción tutorial, e no desenvolvemento das relacións e coordinación destes cos responsables das empresas.
- Asesorar á xefatura de estudos na designación das titorías.
- Colaborar coa xefatura de estudos na dirección e coordinación da acción dos titores/as.
- Organizar xornadas dirixidas a pais/nais e alumnado para informar das distintas saídas académicas e profesionais.
- Colaborar cos titores/as e departamentos didácticos para que, a través da titoría e dos contidos das distintas áreas, se fomente a valoración do esforzo e traballo persoal, o reforzo das aprendizaxes instrumentais, a aprendizaxe e/ou perfeccionamento das técnicas de estudo e a funcionalidade dos contidos das distintas áreas.
- Organizar xornadas informativas e/ou formativas dirixidas a pais/nais e ao alumnado sobre características da adolescencia, saúde, sexualidade e consumo de tabaco, alcohol e outras drogas.
- O Departamento de Orientación manterá as reunións que se establecen na Orde do 24 de xullo de 1998 e todas aquelas que foran necesarias co orientador e responsable da orientación dos centros adscritos para trazar as liñas base da acción tutorial, revisalas e reconducilas, se é o caso. En definitiva asesorar, coordinar e colaborar no desenvolvemento da acción tutorial.

Os temas transversais: ademais do seu tratamento a través das distintas áreas, os temas transversais tamén terán un espazo na acción tutorial propiamente dita. Así, a través da mesma, trataranse temas coma os seguintes:

- Educación para a saúde e educación sexual: a saúde; a importancia da alimentación; causa social de moitos problemas de saúde (alcol, tabaco, outras drogas, anorexia); a sexualidade na adolescencia.
- Educación para a paz: conflitos escolares; posturas ante un conflito e resolución dos mesmos; a violencia; os dereitos humanos.
- Educación para a igualdade: bases legais; discriminación sexual; discriminación racial.
- Educación ambiental: factores que inflúen na conservación do medio ambiente; posturas ante a mesma; a contaminación.
- Educación do consumidor: etiquetado; publicidade enganosa; internet; comercio xusto...

As actividades para o tratamento destes temas serán: charlas sobre os distintos temas; dilemas morais; xogos de rol; debates; proxeccións; accións ecolóxicas.

Os materiais empregados serán os que xa se viñan utilizando en anos anteriores. Os axentes que abordarán estes temas serán profesionais especializados nos distintos temas, persoal de distintas asociacións, da Cruz Vermella, etc., xunto co profesorado do centro e o orientador. Estas actividades desenvolveranse ao longo de todo o curso, tratando cada tema coa profundidade axeitada a cada nivel.

Recursos:

- **Persoais**: titores, equipo directivo, orientador, profesorado das áreas, profesoras de FOL, PT, profesionais do contorno, CIUG, profesionais relacionados coa hixiene e seguridade no traballo, cos primeiros auxilios, Cruz Vermella, etc.
- **Materiais**: material elaborado polo DO; cadernos de acción titorial de diversas editoriais (ICCE Santillana, Alfer, ECIR, Almadaba); material editado por diversos organismos para o tratamento dos temas transversais, etc.

Avaliación do PAT:

- **Criterios**:
 - A nivel de grupo: conservación do inmobile e do mobiliario; nivel de cohesión do grupo – clase e dos distintos grupos entre si; relacións dentro de cada grupo e axuste das mesmas ás normas fixadas; funcionamento do delegado de cada grupo.
 - A nivel individual: nivel de integración e participación no grupo; valoración positiva do alumnado sobre a pertenza ao seu grupo; claridade por parte dos

alumnos/as dos obxectivos a acadar; información que posúen os alumnos/as das posibilidades que teñen ao rematar o curso ou a etapa.

- Relación coas familias: valorarase o intercambio de información, a relación co titor e a percepción pola súa parte sobre o funcionamento do grupo.
- Proceso de ensino – aprendizaxe: adecuacións despois de considerar as características do alumnado; tratamento nas programacións dos distintos tipos de contidos (básicos, para profundar, etc.) para axustar a resposta educativa a cada grupo e individuo; axustes sobre as programacións iniciais; interaccións e agrupamentos entre o alumnado; diferentes ritmos de aprendizaxe; diversidade de instrumentos e procedementos de avaliación.
- Desenvolvemento da acción tutorial: reformulación do PAT en función das necesidades que se foron detectando; diversidade de instrumentos e procedementos de avaliación; adicación de tempo previsto á tutoría; grao de desenvolvemento da motivación cara á aprendizaxe e á consecución de maiores niveis de calidade no traballo persoal e en equipo; avances na integración social e desenvolvemento de habilidades sociais; avances no coñecemento de si mesmos; desenvolvemento de estratexias de autocontrol e autorregulación; traballo das estratexias de aprendizaxe; traballo de actividades para axudar á toma de decisións; resolución axeitada de conflitos; reunións de coordinación.
 - Procedementos de avaliación: Cuestionarios ao profesorado e ao alumnado; entrevistas co alumnado e cos pais/nais; reunións con pais/nais, co profesorado e co alumnado; observación do traballo desenvolto na tutoría lectiva; análise de tarefas.

B) SUBPROGRAMA DE CONVIVENCIA E EDUCACIÓN EN VALORES

Finalidade

Mellorar a convivencia no centro, favorecendo o autoconhecimento e fomentando a tolerancia.

Obxectivos

- Impulsar o equilibrio persoal dos alumnos.
- Potenciar a súa autoestima.
- Axudar a descubrirse como persoas e valorarse como seres únicos e completos.

- Identificar os sentimentos dun mesmo e dos demais. Expresalos axeitadamente.
- Mellorar as relacións con eles mesmos e co seu entorno.
- Traballar en equipo, compartindo, aprendendo a ser solidarios, responsable e respectando as regras do grupo.
- Solucionar eficazmente problemas de relación social que xurden entre a xente moza.
- Comunicar aos demais os desexos propios e peticións con cortesía e amabilidade.
- Distinguir entre críticas inxustas e xustas. Admitilas e, no seu caso, expresar cortesmente os desacordos.

Contidos:

A adolescencia (puberdade, cambios físicos e emocionais, sexualidade, trastornos alimentarios, hixiene persoal, exercicio físico); valores (tolerancia, aceptación, comprensión e non discriminación); dereitos do alumnado; deberes do alumnado.

Secuenciación

O desenvolvemento deste programa segue unha secuenciación cíclica, aínda que en 1º e 2º de ESO priorízanse as actividades ao redor da adolescencia, dos valores, da clarificación de valores e da toma de decisións. En 3º e 4º da ESO e no PCPI séguese a profundar nos valores, pero dando prioridade ás actividades que tratan dos dereitos e deberes do alumnado.

Temporalización

As actividades deste programa desenvolveranse nas sesións de tutoría. Tamén se desenvolverá a través dos contidos das distintas áreas, principalmente desde as áreas de Ciencias da Natureza, Ciencias Sociais, Xeografía e Historia e Ética. Desenvolverase ao longo do curso. Durante o 1º e o 2º trimestre, o orientador, a través das sesións de tutoría lectiva participará directamente co alumnado de 1º e 2º de ESO no desenvolvemento das actividades sobre valores e adolescencia.

Recursos:

- Persoais: titores, profesorado das distintas áreas e orientador.
- Materiais: “Cine para convivir”, de Manuel DIOS; “Programa de Educación para la tolerancia y prevención de la violencia en los jóvenes”, editado polo Ministerio de Trabajo e Asuntos Sociais; actividades elaboradas polo DO; Proxecto educativo “La adolescencia y tú”, de Arbora e Ausonia.

Criterios e procedementos de avaliación:

- Criterios:
 - Mellora da relacións interpersoais no centro.
 - Mellora do clima de centro e de aula.
 - Mellora da competencia persoal e social que o alumnado vai conseguindo.
 - Mellora da comunicación interpersoal.
 - Eficacia na resolución de problemas de relación social.

Procedementos: observación do comportamento na aula e espazos comúns do centro, debates de aula, observación da participación nas actividades da aula, cuestionarios, xogos de rol...

ORIENTACIÓN ACADÉMICO PROFESIONAL

A orientación académico-profesional é un proceso continuo de axuda ás persoas en todos os ámbitos: persoal, social, educativo e laboral, co fin de potenciar o desenvolvemento integral ao longo de toda a vida.

Polo tanto a orientación, ademais de informar aos alumnos sobre os itinerarios educativos, formativos e laborais, debe tamén tratar a problemática individual de aptitudes, intereses e capacidades para favorecer unha toma de decisións axeitada.

O DO levará a cabo accións encamiñadas á información sobre itinerarios académico-profesionais e apoio ao alumnado nos momentos críticos, fundamentalmente ao rematar as etapas educativas e ao rematar cada etapa educativa, enmarcadas nunha orientación na aprendizaxe ao longo da vida.

Avaliación de necesidades

Despois de vistos os documentos xerais de centro e os documentos do D.O. do curso anterior podemos establecer as seguintes necesidades:

- Favorecer o proceso de autoconñecemento nos alumnos e alumnas.
- Responder ante os alumnos a cuestións relacionadas coa súa orientación académico-profesional.
- Dar resposta ás inquedanzas das familias.
- Dar a coñecer os recursos formativos e laborais da comarca.
- Colaborar coa administración educativa nas accións encamiñadas a favorecer unha rede integrada de orientación académico-profesional.
- Fomentar a igualdade efectiva entre homes e mulleres no momento da TD vocacionais.

Obxectivos

Respecto ao alumnado

- Estimular a toma de conciencia e valoración das propias aptitudes, intereses, motivacións e factores de personalidade e a súa relación con estudos e profesións.
- Espertar actitudes e valores dirixidos á procura de información acerca do sistema educativo e laboral.
- Coñecer a estrutura do sistema educativo: itinerarios formativos, condicións de acceso, titulacións que se acadan...
- Coñecer a oferta da Formación Profesional Ocupacional, as condicións de acceso, e as certificacións que se obteñen, así como a súa vinculación coa FPE.

- Desenvolver habilidades e estratexias para a toma de decisións persoais e vocacionais, sen condicionantes de xénero.

Respecto á profesorado

- Asesorar no desenvolvemento da acción orientadora.
- Colaborar na deseño dun currículo relacionado co mundo laboral e co entorno que rodea ao noso centro.
- Dar a coñecer os recursos cos que conta o DO para a orientación académico – profesional, así como os recursos existentes na rede.
- Asesorar na elaboración do Consello Orientador para os alumnos de 4º de ESO e PCPI.
- Coordinar as accións que se leven a cabo neste ámbito, facilitando e promovendo a actuación doutros axentes orientadores externos (EOE, Universidades, Servizo Galego de Colocación...)
- Respecto ás familias
- Asesorar ás familias sobre os itinerarios educativos e as opcións profesionais.
- Implicar ás familias no proceso orientador, concienciándoas da importancia do mesmo.

Contidos

Os contidos deste ámbito organízanse ao redor de catro núcleos temáticos: o autoconhecimento e a toma de decisións; a oferta formativa; o mundo laboral e o sistema produtivo e a inserción laboral. Cada un destes bloques traballarase con diferente nivel de profundidade nos diversos cursos.

Actividades

Respecto ao alumnado

As actividades a desenvolver para conseguir os obxectivos propostos van enmarcadas no PAT e desenvolveranse preferentemente ao longo do 2º e 3º trimestre xa que son momentos próximos a toma de decisións, aínda que sen rexeitar o desenvolvemento de actividades puntuais de información académica e profesional.

ESO

1º e 2º curso

- Actividades de autoconhecimento: habilidades, intereses...
- Coñecemento da estrutura da ESO: características de cada curso, criterios de avaliación e de promoción.

- Charla informativa do orientador, cara a finais de curso, sobre a optatividade en 3º e saídas despois da ESO.

3º curso

- Actividades de autocoñecemento.
- Actividades de coñecemento da estrutura do curso que están a cursar.
- Actividades de adestramento en toma de decisións.
- Actividades de información aos alumnos que esgotan as posibilidades de escolarización: probas de acceso aos ciclos formativos, características dos Programas de Cualificación Profesional Inicial (PCPIs), FP de grao medio, escolas obradoiro, formación ocupacional, INEM e Servizo Galego de Colocación.

4º curso

Desenvolvemento do **Programa de Orientación Académica e Profesional.**

BACHARELATO

Para todos: presentación do orientador aos alumnos de BACH, animándoos a consultar calquera dúbida en relación ao ámbito escolar, vocacional e persoal; elaboración e entrega aos titores dun dossier de información para cada curso, que quedará para a consulta na aula, no que se achegará información sobre o acceso á universidade, notas de corte, carreiras do SUG, FP, oposicións, acceso á corpos e forzas de seguridade do Estado, listado de enderezos web para buscar información...

1º BACH: sesión informativa sobre as materias do 2º curso de BACH, as vías de acceso á universidade e o acceso aos diferentes estudos superiores.

2º BACH: charla informativa sobre a USC dun profesor do campus de Santiago de Compostela; asistencia ao “Forum Orienta”; sesión informativa sobre as PAAU e o acceso á Universidade; xornadas de orientación dirixidas aos pais e aos alumnos sobre a oferta formativa ao rematar o BACH (FP, estudos universitarios e ensinanzas de réxime especial); entrevistas individualizadas cos alumnos que o demanden.

CICLOS FORMATIVOS E PCPI

- Actividades de estudo do sistema educativo, estudos e profesións: estudo do sistema educativo e dos plans de estudo; coñecemento das competencias profesionais que se adquiren a través dos distintos módulos; profundización no coñecemento das profesións relacionadas cos estudos que están realizando; posibilidades de continuar estudando.
- Seguimento da inserción laboral dos alumnos de cursos anteriores.

- Información ás titoras, aos profesores de PCPI e aos alumnos das probas libres para acadar o título da ESO e probas de acceso a CFGM. Modelos de exame e manuais de preparación.

Respecto ao profesorado

- Actividades de asesoramento e facilitación de recursos e materiais para o desenvolvemento da acción orientadora.
- Participación activa nalgúns sesións de tutoría e na elaboración do consello orientador.

Respecto ós pais

- Charlas informativas acerca do ámbito escolar e académico.
- Colaboración en casos particulares cando sexa necesario.
- Asesoramento individualizado.

Metodoloxía

A metodoloxía irá encamiñada a facilitar aprendizaxes funcionais e xeneralizables a outras situacións da vida cotiá e que poidan ser postos en práctica ao longo da súa vida. Intentaremos traballar con situacións de aprendizaxe activa onde o alumnado sexa o protagonista da súa propia aprendizaxe.

Traballaremos tamén coordinándonos e colaborando con outros axentes da zona (outros centros educativos e empresas) e co EOE.

Recursos

ORGANIZATIVOS: Empregaremos o tempo fixado para as reunións de departamento, o tempo de reunións cos titores e as reunións da CCP para dinamizar este ámbito, coordinando, facendo o seguimento e aportando materiais para o desenvolvemento das actividades sinaladas.

PERSOAIS: os profesores das distintas áreas dando resposta a cuestións puntuais que lles poidan facer os alumnos sobre os seus estudos e profesións futuras; os titores, nunhos casos facendo o desenvolvemento do plan de orientación académico e profesional e noutros servindo de “ponte” entre o alumnado e o DO; a XE; o DO, deseñando, desenvolvendo, dinamizando e avaliando as actuacións de orientación académica e profesional no centro e recursos externos ao centro como a especialista neste ámbito do EOE, traballadores dalgún sector, etc.

MATERIAIS: as fichas facilitadas polo DO e a bibliografía do mesmo sobre orientación académico profesional. No caso do 4º curso da ESO e dos CFFP e PCPI os recursos materiais aparecen nos seus programas específicos.

Avaliación

A avaliación do POAP levarase a cabo de xeito continuo, durante todo o proceso de desenvolvemento e ao longo do curso. Tamén ao remate na memoria do DO.

Para a valoración continua empregaranse os seguintes criterios: a valoración realizada polos alumnos de cada actividade e a valoración dos titores e do propio orientador. Ademais, nas reunións semanais do DO e nas reunións cos titores farase un seguimento do plan, corrixindo os posibles desaxustes e modificando o que sexa preciso.

Una vez rematado o curso e ao remate de cada actividade realizarase unha avaliación de carácter final, a partir da cal se decidirá o mantemento, modificación ou eliminación das propostas e actividades do plan, tendo en conta os seguintes criterios: o grao de aceptación e participación da comunidade educativa nas accións orientadoras, o cumprimento das accións previstas, a satisfacción dos destinatarios das mesmas. Comunicaranse os resultados á CCP e en función dos acordos incorporaranse as propostas de mellora á memoria final do DO.

A) PROGRAMA DE MADUREZ VOCACIONAL E ORIENTACIÓN PROFESIONAL

Finalidade: Facilitar o autoconecemento do alumnado e responder ás necesidades derivadas da elección de optativas e modalidades de BAC. Informar e asesorar a os pais/nais e ao alumnado sobre as distintas opcións académicas e laborais existentes ao rematar ou abandonar os estudos que están a realizar.

Obxectivos:

- Potenciar o coñecemento de si mesmos, mediante a reflexión, o manexo e a integración de información vocacional sobre aqueles aspectos que son básicos cara a súa decisión vocacional.
- Potenciar o coñecemento do entorno socio-laboral.
- Recoñecer as opcións que resultan máis axeitadas a cada quen, tendo en conta as súas propias características e posibilidades.
- Axudar ao alumnado no establecemento de plans persoais e efectivos de acción.

- Axudar ao alumnado a levar a cabo unha toma de decisións que se axuste as súas posibilidades.

Contidos: autoconñecemento, coñecemento das opcións e toma de decisións.

Secuenciación:

- Nos cursos de 1º e 2º de ESO iníciáanse as actividades de autoconñecemento, que terán relación directa coas materias optativas do centro, abarcando obxectivos e metodoloxía das materias optativas, a relación cos estudos posteriores e anteriores e a relación coas profesións.
- Nos cursos de 3º e 4º de ESO, BAC, PCPI e nos ciclos de FPE a información xirará en torno aos seguintes temas: o mundo laboral, as materias troncais e a oferta de optativas de 4º de ESO para o alumnado de 3º; ciclos de FP de Grao Medio (GM) para 4º de ESO e PCPI; ciclos de FP de Grao Superior (GS) para BAC, e alumnado de ciclos de GM; modalidades de BAC para alumnado de 4º de ESO e de Ciclos de GM; acceso a estudos universitarios desde o BAC e Ciclos de GS; outras saídas: PCPI, escolas obradoiro etc. A partir de 3º as actividades de autoconñecemento terán un maior peso específico.

Temporalización: as actividades de autoconñecemento levaranse a cabo ao longo de todo o curso, aínda que se priorizará o seu desenvolvemento no 1º e no 2º trimestre. As actividades de coñecemento das distintas opcións e toma de decisións desenvolveranse durante o 2º e 3º trimestre do curso, aínda que no 3º trimestre cobrará maior relevancia a toma de decisións. Durante o 3º trimestre tamén se informará aos pais/nais, en reunións grupais e de xeito individual, nos casos nos que sexa necesario, sobre as distintas opcións que os seus fillos/as teñen segundo o curso que estean a realizar.

Recursos:

- Materiais: programas existentes no mercado destinados a traballar a madurez vocacional e a orientación profesional (ALFAR, Laertes); programas multimedia; material elaborado polo DO; materiais facilitados polo EOE e a CIUG; normativa vixente; ORIPRO; xornadas de orientación académica e profesional, dirixidas ao alumnado e aos pais/nais.
- Persoais: profesorado das distintas áreas; profesorado titor; profesora de FOL; o orientador; profesionais do ámbito educativo e laboral; EOE.

Criterios e procedementos de avaliación:

- Criterios:
 - Grao de satisfacción do alumnado, pais, profesorado.

- Grao de adecuación as necesidades detectadas.
- Grao de satisfacción de necesidades.
- Aplicabilidade e utilidade.
- Procedementos e instrumentos: aplicación de cuestionarios de intereses profesioanis e habilidades sociais; estudo e análise dos resultados académicos de cursos anteriores; probas de aptitudes para a posterior autoanálise e autoreflexión sobre as mesmas; entrevistas co alumnado e coas familias; observación das habilidades e interese amosado nas distintas materias.

B) SUBPROGRAMA DE INSERCIÓN AO MUNDO LABORAL:

Finalidade: Favorecer a búsqueda de emprego, sobre todo no alumnado que está cursando un PCPI ou un ciclo de FP.

Obxectivos

- Utilizar as técnicas de busca de información sobre o emprego.
- Dominio das estratexias de presentación e marketing da propia imaxe.
- Coñecemento e utilización das técnicas de preparación dunha entrevista de traballo, currículum, carta de presentación...
- Coñecemento dos factores non verbais da comunicación.

Contidos: técnicas de busca de información sobre o emprego; estratexias de presentación, comunicación, entrevistas...; currículum vitae; habilidades sociais imprescindibles; contratos de traballo e incorporación ao mundo laboral; traballo autónomo, cooperativas, sociedades limitadas, emprego temporal; saúde e hixiene laboral; prevención de riscos.

Secuenciación: Ao longo de todo o curso, a través do currículo dos distintos módulos e fundamentalmente desde o de FOL. No caso dos PCPI tamén desde a acción tutorial.

Recursos

- **MATERIAIS:** programas existentes no mercado (EOS, MAD, PLAYOR); revistas especializadas; anuncios sobre ofertas de traballo; prácticas en empresas; ORIPRO; Boletín xove.
- **PERSOAIS:** profesorado, especialmente a profesora que imparte FOL; titores, orientador; profesionais expertos en saúde e hixiene laboral, en primeiros auxilios en caso de accidentes laborais, en emprego temporal; empresarios do contorno; cruz vermella.

Criterios e procedementos de avaliación: a avaliación realizarase a dous niveis. Unha avaliación do alumno realizada por el e/ou polos profesores e a avaliación do propio programa realizada polos alumnos, os profesores e o orientador, que servirá para a retroalimentación do programa.

- Criterios:
 - Grao de satisfacción do alumnado, pais, profesorado, empresarios e profesionais implicados.
 - Grao de adecuación das necesidades detectadas.
 - Grao de satisfacción de necesidades.
 - Aplicabilidade e utilidade.
- Procedementos e instrumentos: cuestionarios de intereses profesionais e habilidades sociais; cuestionarios que permitan a reflexión e a análise das propias aptitudes; elaboración de currículums; role playing.

5. CONTRIBUCIÓNS DO DPTO. AOS PROXECTOS DO CENTRO

a) Ao Proxecto Lector do centro

De forma xeral, participase na sesión de lectura semanal prevista polo plan lector cando coincida coa sesión de titoría de cada grupo.

Unha proposta de obxectivos que se poden acadar dende o departamento de orientación respecto do proxecto lector do centro é:

- Fomentar o pola lectura a través das sesión de titoría
- Promover o interese cara diversos temas non curriculares
- Incrementar o espírito crítico do alumnado a través de lecturas relacionadas con temas transversais (igualdade, saúde, ecoloxía,...).
- Fomentar a lectura de literatura de non ficción
- Achegar ao alumnado á comprensión audiovisual a través do visionado de documentais, curtametraxes, películas, sobre temas transversais.

Para elo, o departamento fai a seguinte proposta de lecturas e audiovisuais, a maioría das cuais figura nos fondos da biblioteca do centro:

- PASTOR GIMENO, C., MÉNDEZ CARRILLO, F., SEVILLÁ GASCO, J.; Como mellorar o meu comportamento; Nova Galicia Edicións
- LÓPEZ DURÁN, A.; Habilidades Sociais; Nova Galicia Edicións
- BUCETA CANCELA, M.J., FERREIRO VILASANTE, M.C., GABRIELA NEDELCO, D.; Como mellorar a atención; Nova Galicia Edicións
- LOUREIRO SILVA, R.; Como elixir a miña profesión; Nova Galicia Edicións
- BECOÑA IGLESIAS, E.; Redes Sociais; Nova Galicia Edicións.
- RADL PHILIPP, R.; Respecto á igualdade; Nova Galicia Edicións.
- BECOÑA IGLESIAS, E.; Tabaco; Nova Galicia Edicións
- LORENZO PONTEVEDRA, M.C.; Alcohol; Nova Galicia Edicións
- PEREIRO GÓMEZ, C.; Drogas; Nova Galicia Edicións
- ARMAS CASTRO, M., ARMAS BARBAZÁN, C.M.; Violencia escolar; Nova Galicia Edicións
- HAUGEN, T.; Hasta el verano que viene; El barco de vapor, Ed. SM
- LÓPEZ NARVÁEZ, C.; El tiempo y la promesa; Ed. Bruño

- HAAN, L., STERN, N., Rey y Rey, un cuento en el que los príncipes no se casan con princesas; Ed. Serres
- MANSO, A., Colección Álex y Gandhi; Intermon Oxfam Editorial
- LIENAS, G.; El diario rojo de Carlota; Ed. Destino
- Boys don't cry; KIMBERLY PIERCE; 1999
- Billy Elliot; Stephen Daldry; 2000
- Te doy mis ojos; Icíar Bollaín; 2003

Ademáis, ao longo das distintas actividades de titoría danse múltiples lecturas de textos ou fragmentos sobre temas diversos que promoven a comprensión e expresión oral e escrita, así como a reflexión e debate entre o alumnado.

b) Ao Plan TIC do Centro

Dende o departamento de orientación tentárase sacar aproveitamento da presenza das tecnoloxías da información e comunicación na sociedade e utilizar os seus recursos para mellorar os procesos orientadores e de apoio ao proceso de ensino-aprendizaxe. Isto tentárase facendo aportacións aos obxectivos e actuacións do plan TIC do centro ao longo dos tres ámbitos de actuación do departamento, é dicir, dende:

Apoio ao proceso de ensino-aprendizaxe. Tentaremos colaborar coa consecución dos seguintes obxectivos:

- Proporcionar novos instrumentos que faciliten a aprendizaxe
- Incrementar o grao de motivación e predisposición do alumnado cara a aprendizaxe, especialmente de aqueles que presentan necesidades educativas especiais.
- Facilitar os procesos de aprendizaxe, con especial atención ao alumnado con necesidades educativas especiais para o seu acceso ao currículo.
- Diminuír o volume de documentación impresa en papel.
- Fomentar o uso das TIC como recurso educativo.
- Diseñar os nosos propios recursos educativos

Para elo lévanse a cabo actuacións concretas como:

- Asesoramento e promoción do emprego das TIC para o intercambio de información entre o profesorado
- Colaboración co profesorado de apoio e de pedagogía terapéutica ou audición e linguaxe para o emprego de recursos informáticos e tecnolóxicos.

- Asesoramento ao profesorado en xeral sobre o emprego e creación de recursos informáticos para o seu uso nas aulas.
- Emprego de recursos TIC para mellorar a participación do alumnado con necesidades educativas especiais nas actividades do grupo e do centro (realización de traballos, publicacións,...).
- Recursos: O centro conta con recursos persoais e materiais para tales actuacións, tal como profesorado de informática e responsable do proxecto abalar, aulas de informática, pizarras dixitais ou web do centro, así como unha formación permanente e continua do profesorado a este respecto.

Acción titorial. Tentaremos colaborar coa consecución dos seguintes obxectivos:

- Apoiar o tratamento dos temas transversais
- Impulsar as TIC como medio de comunicación do centro coa comunidade educativa
- Apoiar os labores de titoría dos pais, establecendo novas formas de contacto entre pais, nais e titores
- Abrir canles de comunicación entre profesores a alumnos, a través da web do centro.

A través de actuacións como:

- Asesoramento aos titores sobre recursos informáticos para as sesións de titoría (información, actividades,...).
- Emprego de recursos como o correo electrónico para as comunicacións coas familias, cos titores e entre titores e profesorado (intercambio de información, solicitude de entrevistas...).
- Difusión da web do centro como vía de acceso á información sobre diversos aspectos do departamento de orientación e a súa labor.

Orientación académico-profesional. Tentaremos colaborar coa consecución dos seguintes obxectivos:

- Proporcionar instrumentos que faciliten a información do alumnado
- Facilitar información relevante á comunidade educativa sobre convocatorias, bolsas, acceso a estudos, probas...
- Abrir canles de comunicación entre profesorado e alumnado, a través da web do centro.
- Diminuír o volume de documentación impresa en papel.

- Deseñar os nosos propios recursos educativos

Para colaborar con estes obxectivos poderemos empregar a web do centro, na que poderemos colgar todo tipo de información relativa a estudos, convocatorias, bolsas, enlaces web... Tamén dende ela poderemos poñer á disposición do alumnado e das familias diversos recursos informáticos para o a orientación vocacional, tales como cuestionarios ou itinerarios educativos virtuais. Poderemos empregar tamén o taboleiro de anuncios dixital para dar a coñecer información puntuais de relevancia. Por suposto empregaremos tamén recursos informáticos para a realización de actividades diversas co alumnado, en grupo ou individualmente, relativas á orientación académico-profesional.

Recursos: O centro conta con recursos persoais e materiais para tales actuacións, tal como profesorado de informática e responsable do proxecto abalar, aulas de informática, pizarras dixitais ou web do centro, así como unha formación permanente e continua do profesorado a este respecto.

c) **Ao Proxecto Lingüístico do centro**

Dende o departamento de orientación tentaremos contribuir á consecucións seguintes obxectivos do proxecto lingüístico do centro:

- Garantir o dereito ao ensino en galego
- Conseguir que o galego sexa a lingua habitual do centro en todos os seus ámbitos.
- Incrementar a existencia de actitudes positivas cara o uso e coñecemento da lingua e cultura galega.
- Facer da lingua galega a lingua habitual do centro e promover o seu uso en todos os actos e documentación.

Neste sentido, o departamento de orientación emprega xa o galego de forma habitual como lingua de comunicación co profesorado, alumnado e institucións, do mesmo xeito que tanto a programación e memoria do departamento, así como toda a documentación elaborada é en galego, tanto sexa para pais, profesorado, alumnado, institucións ou inspección educativa. Procúrase tamén que aquel material didáctico ou informativo non elaborado polo departamento e que se pon a disposición da comunidade educativa esté escrito en galego, aínda que en ocasións, debido á especificidade dalgúns de ditos materiais, isto resulta imposible.

d) Ao Plan de Convivencia do centro

A este respecto indicar que a propia programación do centro conta xa cun programa de convivencia e educación en valores, así como un programa de habilidades sociais, os cuais garanten a colaboración do departamento a este respecto.

6. ESTRATEXIAS DE INTERVENCIÓN DO PLAN ANUAL

Tenderemos a desenvolver un modelo psicopedagóxico de intervención, que implica que temos que actuar, sobre todo, dun xeito indirecto, grupal, interno, proactivo e por programas, aínda que sen rexeitar, en casos puntuais, unha atención directa e individualizada. Neste modelo é necesaria a colaboración de toda a comunidade educativa.

A acción orientadora será principalmente indirecta, potenciando a acción directa a través de mediadores (basicamente a través da acción tutorial) e interna, xa que o seu desenvolvemento será competencia do profesorado do centro. En casos puntuais pode ser precisa a intervención de servizos externos ao centro, como poden ser os especialistas do EOE ou persoas doutras entidades que participen no establecemento dunha conexión entre a escola e o seu entorno.

As intervencións serán basicamente de carácter preventivo, intentando adiantarnos ás posibles dificultades que poidan atoparse e no caso de que aparezan dotar dos recursos suficientes para afrontalas.

7. RECURSOS E TEMPORALIZACIÓN

Os recursos empregados serán en xeral os sinalados para cada ámbito de intervención e para cada programa que se desenvolve dentro destes.

A temporalización virá enmarcada en cada trimestre e coincidirá coa sinalada para cada ámbito e programa de intervención.

8. AVALIACIÓN DO PLAN

Os criterios de avaliación estarán referidos aos obxectivos especificados en cada un dos apartados deste documento. Cada obxectivo ten concretados os seus propios criterios de avaliación. Para a avaliación global seguiranse os seguintes pasos:

Avaliación inicial: Recollida de datos e suxestións sobre este Plan nas reunións do DO, na CCP e das aportacións Departamentos Didácticos, cando as houbese.

Avaliación do proceso: Recollida de información a través das reunións periódicas das Reunión do DO e da CCP e das sesión de avaliación sobre as actividades realizadas. Dando a coñecer o estado de desenvolvemento do Plan de Orientación e analizando as dificultades que se presentan. Propoñendo os cambios necesarios.

Avaliación final: Realización dunha memoria cos datos aportados polos titores, os Departamentos e Seminarios, así como aquel adquiridos a través de consultas, cuestionarios, entrevistas, contraste de experiencias, etc. Esta memoria incluirá:

- Enumeración das actividades realizadas e o seu grao de eficacia e cumprimento.
- Unha síntese reflexiva sobre os logros acadados,
- As dificultades atopadas,
- Os factores que influíron nas dificultades,
- Os aspectos que será necesario modificar e mellorar
- As propostas de innovación necesarias.

Os criterios de avaliación empregados serán os seguintes:

- Adecuación á normativa vixente e bases teóricas.
- Adecuación ás finalidades establecidas.
- Grao de relación entre o asignado e o acadado.
- Grao de relación entre o acadado e os medios aplicados.
- Satisfatoriedade dos destinatarios.
- Axuste ás necesidades detectadas.
- Reformulouse en función das necesidades que se foron detectando.
- Comprensividade.
- Utilidade.
- Funcionalidade.
- Grao de adecuación a situacións reais e concretas

En canto os procedementos e instrumentos de avaliación empregaremos cuestionarios para a recollida de datos, entrevistas, análise de documentos, observación participante e análise de tarefas, xunto coas reunións, sobre todo as do departamento de orientación e as da CCP.

8. BIBLIOGRAFÍA

- Álvarez Álvarez, *Actividades Matemáticas con materiales didácticos*. Ed Narcea.1996.
- Barody, *El pensamiento matemático de los niños*. Ed Visor 1993.
- Bassat, L., *El libro rojo de la publicidad*. Ed Folio. 1999
- Bruer T., *Escuelas para pensar*. Ed paidós.1993
- Burón Javier, *motivación y aprendizaje*. Ed Mensajero. Bilbao, 1994.
- Díaz Aguado, Mª Luisa, *Programas de educación para la tolerancia y la prevención de la violencia en los jóvenes*. Ed Ministerio de trabajo y asuntos sociales. 1999.
- Fabra, Mª Luisa, *Técnicas de grupo para la cooperación*. Ed ceac. 1992
- Fernández Sierra, *Orientación profesional y curriculum de secundaria*. Ed Aljibe. 1993.
- Fuensanta Hernández, *Aprendiendo a aprender*. Ed GDE.1994.
- Garaigordobil L., *Intervención psicológica con adolescentes*. Ed Pirámide. 2000
- Gardner Howard, *La mente no escolarizada*. Paidós.1993
- Genovard e.all, *Psicología de la instrucción*. Ed síntesis.1995
- Gil Martínez, *manual de orientación y tutorías*. Ed Praxis.1997.
- Gómez e.all, *T.T.I. Procedimientos para aprender a pensar*. Ed EOS.1991
- González e.all, *Psicología de la instrucción*. EUB.1996.
- Huerta, Elena e.all. , *Programa de estimulación de la comprensión lectora*. Ed Visor.1994.
- Huerta, Elena e.all. , *Tratamiento y prevención de las dificultades lectoras*. Ed Visor.1995.
- Jiménez Ortega, *Método práctico de técnicas de estudio*. Ed Visor. 1994
- Karmiloff Smith, Annette, *Más allá de la modularidad de la mente*. Ed alianza.1994.
- Megía Hernández, Miguel, *P.I.H.* Ed cepe.2002
- Michelson e.all *Las habilidades sociales. Evaluación y tratamiento*. Ed Marínez Roca.1987.
- Muñoz, L, *Ver televisión*. Ed Fundación.2001
- Newman, D. *La zona de contrucción del conocimiento*. Ed Morata.1998
- Pallares, *Técnicas de grupo para educadores*. Ed ICCE. 2002
- Pozo, Juan Ignacio, *Aprendizaje de la ciencia y el pensmiento causal*. Ed Visor. 1987
- Riart Vendrell, *Elegir una profesión* Ed EUB 1998.
- Rodrigo José e.all, *Las teorías implícitas*. Ed Visor.1993
- Sánchez Miguel, Emilio, *Textos espositivos*. Ed aula XXI.1999.
- Torre Puente, J.C., *Aprender a pensar y pensar para aprender* ;Ed Narcea.1997.

- Vallés, Antonio, *Modificación de conducta del alumno problemático*. Ed Marfil.1997.
- Varios (compilación), *Educación para la carrera y diseño curricular*. Ed U.B.1995.
- Varios (compilación), *Enciclopedia de las necesidades educativas especiales*. Ed Aljibe. 2001.
- Varios (compilación) *Ética y educación en Valores*. Ed Praxis.
- Varios (compilación) *La acción tutorial en educación secundaria*. Ed praxis.1993.
- Verdugo Alonso, *Personas con discapacidad*. Ed S.XXI
- Vidal, Arándiga, Nuñez, *Formación y orientación laboral*. Ed EOS. 1995.
- Villa Bruned, *La animación de grupos*. Ed Praxis.1998.

En Lalín, a 6 de setembro de 2011

Xefe do Departamento de Orientación

Asdo.: Jorge Pérez Diéguez